

**Uluslararası
Geçmişten Günümüze
Tekirdağ'da Dinî ve
Kültürel Hayat
Sempozyumu**

5-7 Nisan 2019

Tekirdağ / Türkiye

BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI

SEMPOZYUM ONURSAL BAŞKANI

Aziz YILDIRIM, Tekirdağ Valisi

SEMPOZYUM BAŞKANI

Prof. Dr. Hasan KESKİN

SEMPOZYUM DÜZENLEME KURULU

Prof. Dr. Hasan KESKİN

İsmail İPEK (Tekirdağ İl Müftüsü)

Doç. Dr. Osman KARA

Dr. Öğretim Üyesi Yakup BIYIKOĞLU

Dr. Öğretim Üyesi Yakup YÜKSEL

Dr. Öğretim Üyesi Fatih KÖSE

Dr. Öğretim Üyesi Ahmet BAYINDIR

Dr. Öğretim Üyesi Yasemin SARI

Dr. Öğretim Üyesi Özkan ÖZTÜRK

Dr. Öğretim Üyesi Hızır YAĞCI

Dr. Öğretim Üyesi Mahmut YAZICI

Dr. Öğretim Üyesi Hasan Sabri ÇELİKTAŞ

Dr. Öğretim Üyesi Muzaffer ÜZÜMCÜ

Dr. Öğretim Üyesi Zehra G. TAMDOĞAN

Adem GÜLMEK (Çorlu İlçe Müftüsü)

YÜRÜTME KURULU

Dr. Öğretim Üyesi Yakup BIYIKOĞLU

Dr. Öğretim Üyesi Yasemin SARI

Dr. Öğretim Üyesi Hızır YAĞCI

Dr. Öğretim Üyesi Özkan ÖZTÜRK

Dr. Öğretim Üyesi Hasan Sabri ÇELİKTAŞ

Dr. Öğretim Üyesi Zehra G. TAMDOĞAN

Dr. Öğretim Üyesi Muzaffer ÜZÜMCÜ

SEMPOZYUM SEKRETARYASI

Araştırma Görevlisi Ali SEVER

Araştırma Görevlisi Halil İbrahim DELEN

Araştırma Görevlisi Nuran ÇINAR

Araştırma Görevlisi Sümeyra TURAN

BİLİM ve DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Mümin ŞAHİN, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Rektörü

Prof. Dr. Raşit KÜÇÜK, İslam Araştırmaları Merkezi Başkanı

Prof. Dr. Abdullah KAHRAMAN, Kocaeli Üniversitesi

Prof. Dr. İsmail ÇALIŞKAN, Ankara Üniversitesi

Prof. Dr. Halil İbrahim ŞİMŞEK, Bayburt Üniversitesi

Prof. Dr. Kadir ÖZKÖSE, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Prof. Dr. Mehmet DALKILIÇ, İstanbul Üniversitesi

Prof. Dr. Ramazan ALTINTAŞ, Necmettin Erbakan Üniversitesi

Prof. Dr. Bayram Ali ÇETİNKAYA, İstanbul Üniversitesi

Prof. Dr. Ali AKSU, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Prof. Dr. Ali BAKKAL, Akdeniz Üniversitesi

Prof. Dr. Zekeriya GÜLER, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi

Prof. Dr. Veysel UYSAL, Marmara Üniversitesi

Prof. Dr. Metin ÖZDEMİR, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi

Prof. Dr. İlyas ÇELEBİ, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi

Prof. Dr. Fuat AYDIN, Sakarya Üniversitesi

Prof. Dr. Vecdi AKYÜZ, İstanbul Aydın Üniversitesi

Prof. Dr. Necip TAYLAN, Marmara Üniversitesi

Prof. Dr. Şinasi GÜNDÜZ, İstanbul Üniversitesi

Prof. Dr. Kemal YILDIZ, Marmara Üniversitesi

Prof. Dr. Metin BOZKUŞ, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Prof. Dr. Musa Kazım ARICAN, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Prof. Dr. Ali AKPINAR, Necmettin Erbakan Üniversitesi

Prof. Dr. Cemal AĞIRMAN, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Prof. Dr. Ömer ASLAN, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Prof. Dr. Abdurrahman ÖZDEMİR, İstanbul Üniversitesi

Prof. Dr. Galip YAVUZ, Pamukkale Üniversitesi

Prof. Dr. Bilal KEMİKLİ, Bursa Uludağ Üniversitesi

Prof. Dr. Talip ÖZDEŞ, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Prof. Dr. İsa BAJCİNCA, Pristina Üniversitesi

Prof. Dr. Milazim KRASNIQI, Pristina Üniversitesi

Prof. Dr. Ali PAJZITI, South East European University, Tetova

Prof. Dr. İsmail BARDHI, Üsküp Üniversitesi

Prof. Dr. Musa MÜSAIT, Tetova Üniversitesi

Doç. Dr. Muhammed ALI, Uluslararası Saraybosna Üniversitesi

Dr. Ajni SİNANI, Pristina Üniversitesi

Dr. Abdullah REXHEPI, Pristina Üniversitesi

Dr. Ahmet LUTOV, Türkiye Diyanet Vakfı- Bulgaristan

Dr. Eduar CAKA, Arnavutluk Tirana Tarih Kurumu

İÇİNDEKİLER

1572 No'lu Tekirdağ (Rodosçuk) Şer'iyeye Siciline Göre Tekirdağ'da Dini, Kültürel Hayat ...	7
Mimar Sinan'ın Tekirdağ'da İnşa Ettiği Camiler ve Dinî Hayata Katkıları	8
Tekirdağ'da Hayra Vakıf Kadınlar	9
Osmanlı "İlmiyesi"nde Tekfurdağlılar	10
Şakâ'îku'n-Numâniyye Zeyillerinde Tekirdağlı Âlimler.....	11
Çorlulu Esad Efendi ve Eserleri Üzerine Notlar	12
Çorlulu Vâiz Behiştî Ramazan Efendi Hayatı, Eserleri ve Tefsirciliği.....	13
Malkara Kadısı Ömer Ziyâuddin Dağüstânî'nin Tasavvuf ve Tarikatlara Dair Fetvaları	14
Tekirdağlı Mustafa Feyzî Efendi'nin Manevî Şahsiyeti	15
Tekirdağ'ın Manevî Mimarları; Mustafa Feyzi ve Osman Nuri Efendi.....	16
Tekirdağlı Beheştî ve Heşt Beheşt Mesnevîsi Bağlamında Tasavvufî Görüşleri	17
Tibyânü'l-Vesâil'de Geçen Tekirdağlı Mutasavvıflar	18
Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı Devleti'nin Tekirdağ'da Desteklediği Bazı Tekkeler	19
Tekirdağ'da Faaliyet Yürüten Halvetî Şeyhleri	20
Taşralı Bir Melâmî Şeyhi: Hayrabolulu Ahmed Sarbân	21
Tekirdağ'da Bir Gülşenî Şeyhi: Hâmid-i Bî-Nevâ, Hayatı, Eserleri ve Risâleleri	22
Tekirdağ Mürefte Cerrâhî Tekkesi Şeyhi İsmail Hakkı Zühdî Efendi.....	23
Tekirdağlı Bir Kâdirî Şeyhi: Suyolcuzâde Ahmed Nehrî ve Dîvânı.....	24
Namık Kemal'in Renan Müdâfaanâmesi Adlı Eserinde Kur'ânî Referanslar	25
Namık Kemal'in Din Anlayışı ve Oryantalizmle Mücadelesi	26
Namık Kemal'in Şiirlerinde Dini Motif.....	27
Nev'izâde Atâî'nin el-Kavlü'l-Hasen Adlı Eseri ve İslam Yargılama Hukuku Açısından Değerlendirilmesi.....	28
Çorlulu Sinan b. Ramazan'ın Mecmûatü'l-Fetâvâ İsimli Eserinde Borçlar Hukuku ile İlgili Konuların Tahlil	29

Süt Akrabalığı ile İlgili Bir Fetva Mecmuası: Alî Efendî eş-Şerî'atî et-Tekfurdagî'nin Mesâil-i Radâiyye Adlı Eseri	30
Tekirdağ Müftülüğüne Gelen Sorular Çerçevesinde Tekirdağ'da Dinî Hayat	31
Çorlu Ahmet Paşa Medresesi Müderrislerinden Hamza b. Turgut el-Aydinî ve Belâgat İlmindeki Yeri	32
Malkara Kadısı Ömer Ziyâeddin Dağıstanî'nin Hadis Eserlerinde Siyasete Zımnî Atıflar.....	33
Ömer Ziyâeddin Dağıstanî'nin Zevâidü'z-Zebîdî Adlı Eserinin Hadis İlmi Açısından Ele Alınışı	34
Tekirdağlı Hasan Cemâlî Baba ve Rehnümâyî Sâlikîn Risalesinde Zikrettiği Hadislerin Değerlendirilmesi.....	35
Yahya Nev'î Efendi'nin Muhassalu Mesâil-i-Kelâmiyye Adlı Felsefî Kelam Eser	36
Firavun'un İmanı ile İlgili Tartışmalara Nev'î Yahya Efendi'nin Yaklaşımı.....	37
Malkaralı Nev'î Yahya'nın Keşfü'l-Hicâb Min Vechi'l-Kitâb Adlı el-Füsûsu'l-Hikem Şerhinde İştirâkîlik ve Meşşâîliğe Yapılan Atıflar	38
Malkaralı Nev'î Yahya'nın Keşfü'l-Hicâb Min Vechi'l-Kitâb Adlı Eserinde İnsan ve Âlemdeki Yeri.....	39
Nev'î Efendi ve Netâyicü'l-Fünûn Adlı Eseri.....	40
Nev'î'nin Netâyicü'l-Fünûn İsimli Eseri Bağlamında Tefsir İlmine Bakışı.....	41
Nev'î'nin Netâyicü'l-Fünûn Adlı Eserindeki Fıkıh ve Usûl-i Fıkha Dair Değerlendirmeleri .	42
Nev'î'nin Netâyicü'l-Fünûn Adlı Eserinde İlm-i Hikmet'e Bakışı	43
Cumhuriyetten Günümüze Tekirdağ Müftüleri.....	44
Tekirdağ'da Kadın ve Aileye Yönelik Yürütülen Din Hizmetleri	45
Kimliğin Oluşmasında Ziyaret Fenomeninin Etkisi: Arzu Baba Türbesi Örneği	46
Öğrencilerin İlahiyat Fakültesi ve Eğitimiyle İlgili Düşünceleri (Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Örneği)	47
Tekirdağ'da İmam Hatip Okullarının Kuruluşu ve Gelişimi	48
Tekirdağ'daki Kur'an Kurslarında Din Öğretimi Faaliyetleri ve Yetişkin Eğitimi Açısından İncelenmesi.....	49

1572 No'lu Tekirdağ (Rodosçuk) Şer'iyeye Siciline Göre Tekirdağ'da Dini, Kültürel Hayat

Prof. Dr. Nurettin Gemici
İstanbul Üniversitesi

ÖZET

Osmanlı tarihi kaynaklarından en önemlilerinden olan şer'iyeye sicilleri tanıklık ettiği döneme ışık tutan objektif belgelerdendir. Sunumumuzda ele alacağımız 1572 No'lu Tekirdağ (Rodosçuk) Şer'iyeye Sicil Defteri H.1033/1623 tarihlerine ait olup toplam 58 varaktan oluşmaktadır. Rodosçuk'un Osmanlıların Balkanlara açılan bir kapısı olması hasebiyle coğrafi konumu oldukça önemlidir. Bunda tabii ki İstanbul ve Edirne'ye olan yakınlığı, liman kenti oluşu, askerî ve ekonomik güzergah oluşu büyük rol oynar. XVII. Yüzyılın başlarında Müslüman ve gayrimüslimlerin birlikte yaşadıkları bir şehir olan Tekirdağ'da öncelik ayrı mahallelerde yaşama biçimi olarak gözükmekle birlikte yer yer merkezdeki bazı mahallelerde farklı dinlerden olan kimselerin komşu olarak birlikte yaşadıkları belgelerden anlaşılmaktadır. İncelediğimiz defterde Müslümanlarla Ermeni, Rum ve Yahudi toplulukların komşuluk haklarından doğan davalara, ortaklıklara, veraset, vekâlet ve satış konulu kayıtlara rastlanmıştır. Defterde Bey' (mülk alış ve satışı) işlemleri, ardından vakıf, miras, kefalet ve çeşitli idarî kayıtlar en fazla yer tutan konulardır. XVII. Yüzyılın başlarında İstanbul dışında bir Osmanlı şehrinde farklı dinlerden insanların birlikte yaşayışları ve çıkan ihtilaflarda nasıl hareket edildiğini göstermesi bakımından kalan defterlerin de bir an önce neşrine duyulan ihtiyaç izahtan varestedir. Bu defterdeki ele alınan konular 17. yüzyılda Osmanlı'nın duraklama dönemine denk gelmektedir. 1623 yılında IV. Murad'ın daha henüz 11 yaşında oluşu nedeniyle saltanatın annesi Kösem Sultan'ın tarafından idaresi yürütülmekteydi. Osmanlı ve Tekirdağ (Rodosçuk) tarihinin aydınlatılması açısından bu defter ve benzer sicillerin yayımlanması şehrin tarihine ve bu alanda çalışma yürütün araştırmacılar için çok önemli bir kaynak olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Tekirdağ, Osmanlı, Şer'iyeye Sicil Defterleri, Sosyal Hayat, komşuluk

Mimar Sinan'ın Tekirdağ'da İnşa Ettiği Camiler ve Dînî Hayata

Katkıları

Dr. Öğr. Üyesi Fatih Köse
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi

ÖZET

Mimar Sinan'ın 16. Yüzyılda biri şehir merkezinde, diğeri de ilçelerde olmak üzere Tekirdağ genelinde toplam beş kadar eseri bulunmaktadır. Tekirdağ merkezde Sadrazam Rüstem Paşa Külliyesi ve Marmara Ereğlisi'nde ise Sadrazam Semiz Ali Paşa Camii Mimar Sinan'ın dinî mimari türündeki eserleridir. Çorlu'da bir medrese ve imaret inşa eden Mimar Sinan Marmaracık da bir Taşköprü yapmıştır. Rüstem Paşa Külliyesi bünyesinde yer alan cami 1553'te, Semiz Ali Paşa Camii ise 1561'de inşa edilmiştir. Bu iki cami gerek merkezî bir konumda yer almaları gerekse de Müslümanların dinî-sosyal ihtiyaçlarını karşılaması bakımından oldukça önemli yapılardır. Bu tebliğde özellikle bu iki caminin 16. Yüzyılın ortalarından günümüze gelinceye kadar olan 460 küsur senelik zaman diliminde şehrin İslamlaşmasına katkıları ve işlevlerinin yanı sıra mimari ve kurumsal olarak ne gibi değişikliklere maruz kaldığı, geçirdiği tahribatlar, mimari onarımlar ve müdahaleler de ele alınmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mimar Sinan, 16. Yüzyıl, Tekirdağ, Rüstem Paşa, Marmara Ereğlisi, Ali Paşa

Tekirdağ'da Hayra Vakıf Kadınlar

Dr. Öğr. Üyesi Zehra GÖZÜTOK TAMDOĞAN
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi

ÖZET

Bu çalışma, medeniyetimizde kadınların kurmuş oldukları vakıflar içerisinde özellikle Tekirdağ'da vakıf kurmuş kadınların vakıflarını ele almaktadır. Sayısız kadın vakıfları arasından seçtiğimiz bu şehrin vâkıfeleri vakıflarını ehlî (aile, zürri) ve hayrî nitelikte kurmuşlardır. Vakıfların kurucuları Vakıflar Genel Müdürlüğü'nde vakfiyeleri bulunan Aynî Hatun, Süğlün Hatun, Ümmü Gülsüm Hatun, Ayşe bt. (bint) Halil, Hatice Hatun, Fatıma Hatun ve Tekfurdağı/Rodosçuk şeriyeye sicillerinde yer alan diğer isimlerdir. Çalışmada kurdukları vakıflarla isimleri zikredilecek kadınlar arasında herhangi bir vakfa müteveli olan kadınlar; yaptırdığı yahut vakıfla yaşattığı mescidle, mescid merkezli mahallelerle şehri imar eden kadınlar; mülkünden olan dükkan, ev yahut para vakfeden kadınlar; vakfından çeşitli meslek gruplarına destek olan kadınlar; Ehl-i Kur'ân, ehl-i dua için vakfeden kadınlar; vakfi aracılığıyla mübarek gün ve geceleri canlı tutup, toplumsal kaynaşma ve birlikteliğe aracılık eden kadınlar; Haremeyn'i de unutmayan vâkıfe kadınlar; vakfını ailevî/zürri amaçlı kursa da sonunda tamamen hayrî vakfa dönüştüren kadınlar; Tekirdağ topraklarıyla başka yerlerdeki vakıflarını besleyen vâkıfe kadınlar bulunmaktadır. Medeniyetimizde kadınların gerek imar yaparken gerek yapılan imarı yaşatırken, sosyal ve ekonomik hayatın içerisinde var olduklarının, bu hayırseverlik faaliyetinin sadece saray halkı yahut erkekler tarafından değil de kadınlar tarafından da yapıldığının Tekirdağ özelinde tekrar hatırlatılması umulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İslâm Tarihi, Medeniyet, Vakıf, Vâkıf/Vâkıfe, Vakfiye, Kadın, Tekfurdağı/Rodosçuk/Tekirdağ

Osmanlı "İlmiyesi"nde Tekfurdağlılar

Dr. Öğr. Üyesi Zeynep ALTUNTAŞ
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi

ÖZET

İstanbulu ve ilmiye kökenli ailelere mensup olanlar nasıl ilmiye mesleğinde görev alıp yükselebiliyorlarsa genel kanaatin aksine taşra kökenli ailelerin çocukları da Osmanlı merkez/İstanbul medreselerinde görev alıp yükselebiliyorlardı. İstanbul medreselerindeki ilerleyişleri adım adım takip edilen kaynaklarda geçtiği şekliyle Tekfurdağlı yani Tekirdağlı müderrisler de bu ilmiye mensuplarına güzel bir örnekti. Bu tebliğde Tekfurdağlı ilmiye mensupları genel, Sultan Abdülmecid dönemi ilmiye mensupları ise özel olarak ele alınacaktır. Özellikle Müftüzade olarak anılan aynı aileye mensup Tekfurdağlı Mehmed Emin Efendi, Mustafa Münib Efendi, Osman Zeki Efendi gibi müderrislerin medrese derecelerindeki yükselişleri incelenecektir. Ayrıca bu kişilerin ilmiye mesleğinin diğer kolu olan kadılık ve benzeri mesleklere geçişleri ile ilmiye dışındaki mesleklere geçişleri üzerinde durulacaktır. Tüm bunlar yapılırken Tekirdağlı Müftüzadelerin İstanbul ilmiye çevresine, İstanbul'daki Müftüzadelerin de Tekirdağ'a katkıları gözönünde bulundurulacaktır. Konu Tarik Defterleri, *Sicill-i Osmanî*, Osmanlı Tarihi kronikleri, Şer'îye Sicilleri ile Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ndeki belge ve bilgiler esas alınarak işlenecektir.

Anahtar kelimeler: Tekirdağ, Osmanlı, İlmiye, İstanbul medreseleri, Müftüzadeler

Şakâ'iku'n-Numâniyye Zeyillerinde Tekirdağlı Âlimler

Doç. Dr. Ramazan EKİNCİ
Manisa Celal Bayar Üniversitesi

ÖZET

Osmanlı dönemi biyografik eserleri arasında *Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye* tercüme ve zeyilleri bahis konusu ettiği dönemin uzunluğu, hâl tercümesi verilen şahıs sayısının fazlalığı, biyografik bilginin tertip, tanzim ve sunumunun orjinalliği açısından dikkat çeker. Kültür tarihimizin en kapsamlı biyografik eser türlerinden birini teşkil eden bu zincirin ilk halkası, Taşköprizâde İsmâeddin Efendi'nin Arapça yazdığı *eş-Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye fî Ulemâi'd-Devleti'l-Osmâniye*'dir. Osman Gazi'den Kanuni Sultan Süleyman devrine kadar yaşamış 520 âlimin hâl tercümesine yer veren bu eser, telif edildiği devirden itibaren çok beğenilmiş; birçok tercüme, telhis ve zeyili kaleme alınmıştır. Zeyilleri vasıtasıyla Kanuni Sultan Süleyman'dan II. Abdülhamid devrine kadarki zaman diliminde çeşitli vecheleriyle öne çıkmış müderris, mutasavvıf, şair ve nâsirlerin hayat hikâyeleri kayıt altına alınmıştır. Bu gruptaki eserlerde sadece büyük merkezlerde yetişmiş kimseler değil, Osmanlı coğrafyasının hemen her vilayetinde yetişmiş âlim, mutasavvıf ve şairlerle alâkalı bilgiye ulaşmak mümkündür. Bu tebliğde *Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye*'nin Türkçe zeyillerinden Nev'îzâde Atâyî'nin *Hadâi'ku'l-Hakâ'ik*'1, Uşşâkîzâde Hasîb'in *Zey-i Şakâ'ik*'1, Şeyhî Mehmed Efendi'nin *Vekâyiü'l-Fuzalâ*'sı ve Fındıklılı İsmet'in *Tekmiletü's-Şakâ'ik*'1 taranarak Tekirdağ ve ilçelerinden oldukları bildirilen âlim, şeyh ve şairler tespit edilmeye çalışılacaktır. İsimleri anılan zeyillerde ele alınan dönem 1560-1896 yılları arasındır. Çalışmada yaklaşık üç asırlık bir dönemde Tekirdağ'ın yetiştirdiği mühim şahsiyetlerin biyografileri ortaya konacaktır.

Anahtar kelimeler: Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye Zeyilleri, Biyografi, Tekirdağ, Âlimler, Şairler

Çorlulu Esad Efendi ve Eserleri Üzerine Notlar

Dr. Öğr. Üyesi Erdem Can ÖZTÜRK
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

ÖZET

Esad Efendi, Çorlu'da doğdu. İlk tahsilini de burada yaptı. Daha sonra İstanbul'a gelerek tahsilini tamamladı. İstanbul'da çeşitli devlet görevlerinde bulundu. Kuleli Askerî İdâdîsi'nde kitâbet muallimliği yaptı. Bir ara Basîret gazetesinin başyazarlığını da yapan Esad Efendi, dönemindeki birçok gazete ve dergide özellikle İstikbâl, Hayâl, Vakit, Dîmişk gibi gazete ve dergilerde çok miktarda makale yayımladı. Devrin şartlarında yazılarından dolayı birkaç defa sürgüne gönderildi. Sürgünde bulunduğu Bitlis'te vefat etti. Esad Efendi'nin İttihâd-ı İslâm, Hükûmet-i Meşrûta ve Coğrafya Lugatı olmak üzere, bugün için bilinen, üç eseri mevcuttur. Hayatı hakkında biyografik ve ansiklopedik kaynaklardaki bilgiler birkaç satırdan ibarettir. Buna karşın devrinde oldukça etkili ve önemli bir isim olduğu anlaşılmaktadır. Bu çalışmada, hayatı hakkında temel kaynaklarda neredeyse hiçbir bilgi bulunmamakla birlikte kitap, makale ve çeşitli faaliyetleri ile günümüze kadar gelmiş müellifin kitapları hakkında bilgiler verilip İslâm, kültür ve siyaset tarihimizdeki yerleri üzerine değerlendirmelerde bulunulacaktır. Ayrıca müellifin hayatıyla ilgili oğlu Asaf Belge tarafından verilen bilgiler ve bazı akademik çalışmalardakiler bir araya getirilerek Esad Efendi'nin hayatı derli toplu bir hâlde ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Esad Efendi, İttihâd-ı İslâm, Hükûmet-i Meşrûta, Coğrafya Lugatı, Çorlu, Tekirdağ

Çorlulu Vâiz Behiştî Ramazan Efendi Hayatı, Eserleri ve Tefsirciliği

Dr. Öğr. Üyesi Yakup YÜKSEL
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi

ÖZET

Çorlulu Vâiz Behiştî Ramazan Efendi adıyla maruf olan bu zatın asıl ismi Ahmed er-Ramazanî İbnü Muhsin el-Vizevî'dir. Her ne kadar bazı çalışmalarda onun ismi Ramazan b. Abdülmuhsin şeklinde verilmiş olsa da yazmış olduğu bazı risâlelerinde bizzat kendisi isminden bizim vermiş olduğumuz şekilde bahsetmektedir. Ahmed er-Ramazanî İbnü Muhsin el-Vizevî ilmi tahsilini İstanbul'da yapmıştır. Burada Molla Sinan, Merhaba Çelebi ve Şeyhülislâm Sâdî Efendi gibi âlimlerden dersler okumuştur. İslami ilimlerin tamamını okuyan Ramazan Efendi önemli mutasavvıflardan olan Merkez Efendi'ye bağlanmış ve ondan dersler alarak seyr-ü sülûkunu tamamlamıştır. İلمي tahsilini ikmal ettikten sonra Çorlu'ya yerleşen Ramazan Efendi uzun yıllar Ahmed Paşa Camii'nde imam-hatiplik ve vâizlik yaparken aynı zamanda kendine ait tekkesinde halkı irşâd görevini de ifa etmiştir. İyi bir ilim tahsili ve tasavvuf eğitimi alan Ahmed er-Ramazanî İbnü Muhsin el-Vizevî'nin İslami ilimlerden ziyade şairliği ile ön plana çıktığı anlaşılmaktadır. Yazmış olduğu Divânlar ve manzum şiirlerinin çokluğu bunu göstermektedir. Biz bu tebliğimizde Çorlulu Vâiz Behiştî Ramazan Efendi'nin hayatı, ilmi tahsili ve eserlerini tanıtmanın yanı sıra özellikle bugüne kadar hiç değinilmemiş olan kendisine ait yazma eser olarak Süleymaniye Kütüphanesi'nde Reşid Efendi 1030'da kayıtlı 186 ve 188 varakları arasında bulunan En'am suresi 158. ayetin tefsiriyle ilgili görüşlerini ortaya koymaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Çorlulu, ilmi tahsil, eser, tefsir

Malkara Kadısı Ömer Ziyâuddin Dağıstânî'nin Tasavvuf ve Tarikatlara Dair Fetvaları

Prof. Dr. Kadir ÖZKÖSE
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

ÖZET

Ana kaynak olarak belirlediğimiz Fetevâ-yı Ömeriyye fi't-Tarâiki'l-Aliyye adlı eserini Ömer Ziyâuddin Dağıstânî, bazı ihtiyaçlara binaen kaleme almıştır. Dönemin güncel tartışma konuları olarak dikkat çeken tarikatların gerekliliği; tarikata girdikten sonra nelerin yapılması gerektiği, tarikat âdâbı-nın neler olduğu; tarikatta gelenek haline gelen bazı hususların dinde yeri olup olmadığı gibi meseleleri gündeme taşımıştır. Dağıstânî eserini Arapça olarak kaleme almış, müellif nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunurken, eser 1301/1883 tarihinde Edirne'de tab'a bürünmüştür. Eser günümüz Türkçesi'ne İrfan Gündüz ve Yakup Çiçek tarafından sadeleştirilmiş şekliyle Seha Neşriyat tarafından 1984'de İstanbul'da Tasavvuf ve Tarikatlarla İlgili Fetvalar adıyla neşredilmiştir. Eser soru ve cevap esası üzerine tanzim edilmiş olup tasavvufla ilgili yazıldığı dönemden bugüne kadar önemini muhafaza eden birçok konuyu aydınlatmaya yönelik fetvaları içermektedir. Fetevâ-yı Ömeriyye'de ele alınan soruların cevapları fetva tarzında olup meseleleri ayet, hadis, tasavvuf büyüklerinin sözleri ve diğer müelliflerin görüşleri ile birlikte sentez edilmiş, avamın da rahatlıkla anlayabileceği bir tarzda özet ifadelerle sunulmuştur. Bu çalışmada Ömer Ziyâuddin Dağıstânî'nin tasavvuf ve tarikatlara dair fetvalarını değerlendirmeye geçmeden önce kısaca onun hayat serüveni hakkında değerlendirmelerde bulunmak istiyorum.

Anahtar Kelimeler: Tekirdağ, Osmanlı, Ömer Ziyâuddin, Fetava, Tasavvuf

Tekirdağlı Mustafa Feyz Efendi'nin Manevî Şahsiyeti

Doç. Dr. İbrahim IŐITAN

Selçuk niversitesi

ÖZET

Sf Şahsiyetlerin kişiliklerini oluşturan temel özellikler mnev karakter taşımaktadır. Bu sayede dnyevileşmeye karşı direnç gösterme ve hayatı hiret merkezli yaşama kabiliyeti oluşmaktadır. Bu nedenle sf Şahsiyetlerin kişilik yapılarını Őekillendiren karakteristik özellikleri incelemek önem arz eder. Biz de bu tebliğimizde Tekirdağ'lı Mustafa Feyz Efendi'nin (1851-1926) mnev Őahsiyetini bağlı bulunduğu sf gelenek çerçevesinde ele alacağız. Nakşibendî-Hâlidî Tarikatı'nın Gmşhnev geleneği çerçevesinde mnev Őahsiyetini geliştirmiş Feyz Efendi tasavvuf tarihinde önemli bir durum olan Tekke ve Zviyelerin kapatılması dönemini bizzat yaşamış bir Şeyh olması bakımından da önemlidir. Kısaca ifade edersek tebliğimizde Őeyhimizin Őahsiyetini psiko-sosyal durumları dikkate alınarak incelemeye ve kişiliğini oluşturan temel unsurları analiz etmeye çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Gmşhnev Gelenek, Nakşibendî-Hâlidî Tarikatı, Sf Şahsiyet, Tekirdağ'lı Mustafa Feyz Efendi.

Tekirdağ' ın Manevî Mimarları; Mustafa Feyzi ve Osman Nuri Efendi

Dr. Öğr. Üyesi Nevzat SAĞLAM
Karabük niversitesi

ÖZET

Bilindiği üzere ümera ve ulema sınıfı toplumların inşasında, maddi ve manevi bakımdan ycelmelerinde önemli role ve etkiye sahiptir. Osmanlı döneminde muhtelif şehirlerde doğmuş ve hayatlarını ilme adanmış birçok âlim bulunmaktadır. Bu meyanda Tekirdağ' da doğmuş, müderrislik, müftülük gibi görevlerde bulunmuş birçok âlim vardır. Arşivlerimizde bunlara ait sicil dosyaları yer almaktadır. Yaptığım n araştırmalardan Osman Nuri Efendi hakkında kırkı aşkın belge bulunduğunu tespit etmiş bulunmaktayım. Biz bu sempozyum vesilesiyle bu sicil dosyalarından hareketle Mustafa Feyzi Efendi ve Osman Nuri Efendi'nin hayatlarını tebliğ konusu olarak ele almak istiyoruz.

Anahtar Kelimeler: Tekirdağ, Dersim, Mustafa Feyzi, Mft, Mehmed Tahir, Osman Nuri

Tekirdağlı Beheştî ve Heşt Beheşt Mesnevîsi Bağlamında Tasavvufî

Görüşleri

Doç. Dr. Ferzende İDİZ
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

ÖZET

Asıl adı Ramazan b. Abdulmuhsin olup, şiirlerinde “Beheştî” mahlasını kullandığı için bu isimle anılmış ve tanınmıştır. Edirne’ye bağlı Vize kasabasında doğmuş ancak yetişip, irşatta bulunduğu ve vefat ettiği yer Tekirdağ’a bağlı Çorlu ilçesi olmuştur. Bu nedenle Çorlu ile anılmış ve dolayısıyla Tekirdağlı olmuştur. On altıncı yüzyılda Kanunî devrinde yaşamış mutasavvıf ve şâir bir şahsiyet olan Beheştî’nin doğum tarihi kesin olarak bilinmemektedir. İlk tahsilini, memleketin önemli âlimlerinden alan Beheştî’nin, tasavvufta feyz aldığı ve terbiyesinde yetiştiği şeyhi ise zamanın evliyasından olan Merkez Efendi olmuştur. Merkez Efendi’nin terbiyesinde yetişip kemâle erdikten sonra Çorlu’ya yerleşmiş ve vefatına kadar burada kalmıştır. Çorludaki evinin yanına yaptırdığı dergâhta irşâd ve ilimle uğraşan Beheştî’nin yanında birçok kişi yetişmiştir. Şiir ve edebiyat alanında da şöhret bulmuş olan Beheştî, 979/1571’de vefat etmiş ve Çorlu’daki tekkesinin avlusuna defnedilmiştir. İlim ve irfân yolunda bir ömür harcamış olan Beheştî, çeşitli eserler de yazmıştır. Divan’ı da bulunan Beheştî’nin Hâşiyetü’l-Hâşiyeye alâ-Şerhi Akâ’idi’n-Nesefiyye li’l-Hayâlî, Ta’lîkat Alâ Şerhi’l-Âdâb Li’l-Semerkandî, el-Aşeretü’l-Kâmile gibi eserleri de mevcuttur. Beheştî’nin Mesnevî tarzında yazdığı ve tasavvufî meseleleri de içeren eserlerinden birisi de “Heşt Beheşt” adındaki eseridir. Konumuzu teşkil eden bu esere müellif tarafından “Beheşt-i Heşt” ismi verilmişse de “Heşt Beheşt” ismiyle şöhret bulmuştur. İsminden de anlaşılacağı üzere müellif, eserini sekiz beheşte (bölüme) ayırmış ve her bir beheşt’te bir meseleyi incelemiştir. Daha çok dinî mev’ize ve nasihat içerikli olan Heşt Beheşt’te yer alan konular aynı zamanda tasavvufî içerikli olmuştur. Eserde yer alan beheştlere, içeriklerine göre isimlendirildiklerinde söz konusu tasavvufî temaları görmek mümkün olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Beheştî, Heşt beheşt, Sufi, Tekirdağ, Tasavvuf

Tibyânü'l-Vesâil'de Geçen Tekirdağlı Mutasavvıflar

Prof. Dr. Yakup ÇİÇEK
Hakkâri Üniversitesi

ÖZET

Tasavvuf tarihimizin meşhur eseri, Tibyânu Vesail'l-Hakaık fi Beyan-i Selasil't-Taraık'ın müellifi Şeyh Harîrîzade Muhammed Kemaleddin, Cemaziyelâhir 1267/Mart 1850 tarihinde İstanbul'da mutasavvıf bir ailede dünyaya gelmiştir. Otuz iki yıllık kısa ömründe, kırk bir eser telif ederek yine İstanbul'da 2 Zilka'de cuma günü 1299/15 Eylül 1882 tarihinde vefat etmiş ve Eyüb'de Şeyh Hasib Efendi dergâhında defnedilmiştir. Harîrîzâde'nin Tibyânü Vesail'l-Hakaık fi Beyan-i Selasil't-Taraık adlı yazma eseri üç büyük cilt olup tek nüsha halinde Süleymaniye kütüphanesinde bulunmaktadır. Bu eserde İslam'ın doğuşundan, XIX. Asra gelinceye kadar kurulmuş olan tarikatlar, hurûfu'l-hecâ denilen alfabetik bir sıra ile verir. İlk tab'i 1919 yılında yapılan İlk Mutasavvıflar isimli eserinde merhûm Fuad Köprülü, Tibyân hakkında şunları söylemiştir: "... üç büyük ciltten mürekebdir. Yüz elli kadar tarikat-ı sûfiyye pîrlerinin hâl tercemeleri ile kurdukları tarikatların mâhiyetlerinden bahseden cidden çok kıymetli bir eserdir".

Anahtar Kelimeler: Haririzade, Tibyân, Tekirdağ, Tasavvuf, Biyografi

Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı Devleti'nin Tekirdağ'da Desteklediği

Bazı Tekkeler

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Saki ÇAKIR
Siirt Üniversitesi

ÖZET

Osmanlı Devleti kuruluşundan beri meşâyih ile iyi ilişkiler kurmuştur. Bu manada devletin, şeyhlerin faaliyette bulunduğu tekkelere maddi ve manevi destekler verdiği bilinmektedir. Osmanlı'nın bu politikası, Tekirdağ'daki tekkelerde de görülmektedir. Nitekim XIX. yüzyıl belgelerine göre, devlet Tekirdağ'daki bazı tekkelere çeşitli yardımlarda bulunmuştur. Osmanlı'yı balkanlara bağlayan bu bölgede yer alan tekkelerin halkın üzerindeki etkisi kuşkusuzdur. Bu özelliğinden dolayı olsa gerek, devlet buradaki tasavvufi kurumlara önem vermiştir. Bu bağlamda arşiv belgelerinde geçtiğine göre, İstanbul'da bulunan Etyemez Tekkesi'nin Tekirdağ'daki vakıfları koruma altına alınmıştır. Yine Kırımî Ahmed Efendi Tekkesi'nde bulunan müritlere taamiye tahsis edilmiştir. Tekkelerin ayakta kalabilmesi için; Ali Dede Tekkesi, Kutb-i İbrahim Efendi Dergâhı ve Saçlı Ahmed Efendi Dergâhı restore edilmiş ve onarılmıştır. Ayrıca Malkara kazasının Gemyan [?] köyünde bulunan Şeyh Süleyman Efendi'nin inşa ettiği camiye yardım yapılmıştır. Bu çalışmada, yukarıda zikredilen tekkeler ile ilgili arşiv belgeleri incelenerek devletin Tekirdağ'da desteklediği tekkeler ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tekirdağ, Osmanlı, Tasavvuf, Arşiv, Tekke

Tekirdağ'da Faaliyet Yürüten Halvetî Şeyhleri

Doktora Öğrencisi Fatih ÇINAR
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

ÖZET

Tasavvufî düşünce, İslam dünyasını, gönül boyutundan hareketle ilim, kültür, sanat, ahlak ve medeniyet gibi her alanda derinden etkilemiş bir disiplindir. Zühd hareketleriyle başlayan tasavvufî sistem varlık meselesi ekseninde metafizik sahada söz sahibi olmuş ve günümüze kadar varlık, akıl, kalp, zikir, tefekkür, vahdet, nefisle mücadele ve ruhun Hakk'a yönelişi gibi konularla gündemdeki özel konumunu güncel tutmayı başarmıştır. Tasavvufî düşüncenin kurumsallaşma sürecini ifade eden tarikatlar dönemi, bu düşüncenin geniş halk kitlelerine sınırları ve ilkeleri belirlenmiş bir disiplin olarak ulaşmasına vesile olmuştur. Tarikatlar döneminde insan faktörü, yolu tesis eden kişinin/pirin usulü ve bölgesel nedenlerden kaynaklı birçok tarikat anlayışı ortaya çıkmıştır. Bu tarikatların bazıları günümüze kadar faaliyetlerini artırarak devam ettirebilmiş, bazıları ise mürid yetiştiremedikleri için tarihte anılan, sadece adları günümüze ulaşabilen tarikatlar olarak kalmıştır. Tarikatlar içerisinde müntesiplerinin çokluğu, ana ve tali şubelerinin bir hayli fazla oluşu yönüyle günümüze kadar faaliyet ve etki alanlarını artırarak varlığını sürdüren en önemli yollardan biri Halvetiyye tarikatıdır. Halvetiyye tarikatı, tasavvuf tarihi içerisinde bu özelliklerinden dolayı "Tarikat kuluçkası" veya "Tarikat fabrikası" olarak anılmıştır. Bir Türk tarikatı olan Halvetiyye, piri Ömer Halvetî ve pîr-i sânisî Seyyid Yahya Şîrvânî kanalıyla Anadolu ve Rumeli başta olmak üzere dünyanın birçok noktasında temsil edilmiş bir tarikattır. Halvetiyye tarikatının faaliyet gösterdiği önemli merkezlerden biri de Osmanlı'ya uzun bir müddet başkentlik yapan İstanbul'a ve buradaki ilmî ve vicdanî hareketlere beşiklik eden Tekirdağ'dır. Tekirdağ'da Halvetiyye tarikatının hemen her şubesine mensup sûfiler faaliyet yürütmüştür. İstanbul merkezli manevî hareketlere ilk muhatap olan mekânlardan birisi olan Tekirdağ'da faaliyet yürüten Halvetî şeyhleri, aynı zamanda Anadolu ve Rumeli topraklarının İslamlaşması noktasında da önemli katkılar sağlamışlardır. Bu çalışmada Tekirdağ'da faaliyet yürüten Halvetî şeyhlerini tespit ederek, Halvetiyye tarikatının bölgedeki etkinliğini ve bu sûfilerin bölgeye olan katkılarını tespit etmeyi amaçlıyoruz.

Anahtar Kelimeler: Tekirdağ, Osmanlı, Tasavvuf, Halvetilik, Tekke

Taşralı Bir Melâmî Şeyhi: Hayrabolulu Ahmed Sarbân

Prof. Dr. Ali BOLAT
Ondokuz Mayıs Üniversitesi

ÖZET

Bayrâmî Melâmîliğinin 5. Kutbu olarak kabul edilen Hayrabolu'lu Ahmed Sarbân (ö. 952/1545) İsmail-i Maşukî'den sonra irşad faaliyetlerini memleketinde sürdürmüş ve yine burada vefat etmiştir. Bayrâmî melâmîleri içerisinde aynı zamanda edebî yönü ile de temayüz eden Ahmed Sarbân müstakil bir de Dîvân sahibidir. Onu "Kaygusuz" ve "Ahmedî" mahlasıyla yazmış olduğu şiirlerinde Şiiliğe bir meyli olduğu açıkça görülürken kendisine ait bulunan iki mektupta müridlerine Şeriattan bir an bile ayrılmamalarını tavsiye etmektedir. Onun bu tutumunda Bayrâmî Melâmîliğine dönük olarak yürütülen sıkı denetimin tesiri olduğu söylenebilir. Bu bakımdan Bu akım, Ahmed Sarbân ile İstanbul dışında temsil edilmiş ve denilebilir ki Bayrâmî Melâmîliği, Rumeli Melâmîliği şeklinde bir gelişim kaydetmiştir. Bu yazıda hem tasavvuf edebiyatına ve hem de yaşadığı bölgenin dinî-tasavvufî kültürüne zenginlik katan isimlerden birisi olarak Ahmed Sarbân'ın tarihî ve tasavvufî kişiliğinin tesbit ve değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Melâmet, Melâmiyye, Bayrâmiyye, Ahmed Sarbân, Kaygusuz

Tekirdağ'da Bir Gülşenî Şeyhi: Hâmid-i Bî-Nevâ, Hayatı, Eserleri ve Risâleleri

Prof. Dr. Selami ŞİMŞEK
Gümüşhane Üniversitesi

Arş. Gör. Ahmet VURAL
Gümüşhane Üniversitesi

Arş. Gör. Furkan USTAKURT
Gümüşhane Üniversitesi

ÖZET

Tekirdağ'da faaliyette bulunmuş tarikatlardan birisi de Gülşeniyye'dir. Gülşenîliği şehirde Muhammed Şerîf Efendi'den başka Şeyh Hâmid-i Bî-nevâ temsil etmiştir. Kırımlı olan Hâmid-i Bî-nevâ'nın asıl adı Şeyh Mahmud Efendi'dir. Âriflerden ve kalem erbâbından büyük bir zattır. İstanbul'da Gürcü Ali Efendi'den hilafet almış, irşad ile memur bulunduğu Tekirdağ'da faaliyette bulunmuştur. 1215/1800 yılında Tekirdağ'da vefat etmiş, kendisinin yaptırdığı dergâhın haziresinde defnolunmuştur. Vahdet-i vücûddan ve etvâr-ı seb'adan bahseden iki küçük risâlesi vardır. Bugüne üzerinde herhangi bir akademik çalışma yapılmamıştır. İşte biz de sebeple onu ve risâlelerini ilim dünyasına kazandırmak istedik.

Anahtar Kelimeler: Tekirdağ, Osmanlı, Tasavvuf, Hâmid-i Bî-nevâ, Risale

Tekirdağ Mürefte Cerrâhî Tekkesi Şeyhi İsmail Hakkı Zühdî Efendi

Dr. Öğr. Üyesi Türkan ALVAN
Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

ÖZET

Şeyh İsmail Hakkı Zühdî Efendi, (1862-1912) Osmanlı Devleti'nin çöküş sürecine bürokrasi içinden tanıklık etmiş bir kalem erbabıdır. Tekirdağ Mürefte'de Duyûn-ı Umumiye başkatibi olarak görev yapmıştır. Aynı zamanda Halvetî-Cerrâhî tarikatının Mürefte Zaviyesi'nde postnişin olan Şeyh İsmail Hakkı Zühdî Efendi, modernleşme sürecinde geleneksel tavrı sürdüren mutasavvıf bir şairdir. Kendisi, ihvanını klasik tasavvuf düşüncesine göre terbiye etmeye çalışırken modernizmin Türk insanını yozlaştırmasının en çarpıcı hâlini ihvanının değişmesinde gözlemlemiştir. İşte bu nedenle şiirleri ve mektuplarından oluşan eserine YÂDİGÂR-I İHVÂN adını vermiştir. Bu eserde tasavvuf terbiyesi ve tekke hayatına dair önemli bilgiler yanında Tekirdağ Mürefte'deki dinî sosyal hayata dair bilgiler de bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İsmail Hakkı Zühdî, Mürefte, Divan, Cerrahilik

Tekirdağlı Bir Kâdirî Şeyhi: Suyolcuzâde Ahmed Nehrî ve Dîvânı

Doktora Öğrencisi Emine Neslihan DOLAMAÇ

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

ÖZET

Suyolcuzâde Ahmed Nehrî ömrünü Tekirdağ'da sürdürmüş bir şeyh aynı zamanda mutasavvıf bir şairdir. Kaynaklarda Aynî Hatun Dergâhı yahut Gaybî Bacı Tekkesi olarak geçen, babasının postnişinliğini yaptığı tekkeye onun vefatından sonra şeyh olmuştur. Tekkesinde halkı irşad vazifesini sürdüren Ahmed Nehrî bu görevini şiirleri ile de devam ettirmiştir. Klâsik uslupta Arapça Farsça ve Türkçe yazan şairin, tek nüshası Vatikan Kütüphanesi'nde olan bir dîvânı vardır.

Anahtar Kelimeler: Ahmed Nehrî, Kadirilik, Tekirdağ, tasavvuf, mutasavvıf, şeyh

Namık Kemal'in Renan Müdâfaanâmesi Adlı Eserinde Kur'ânî

Referanslar

Prof. Dr. Hasan KESKİN
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi

ÖZET

Tarih boyunca İslam ve Müslümanlar aleyhinde ortaya atılan çeşitli fikirler mevcuttur. Bu düşüncelere bakıldığında ise genelinin temelsiz, önyargılı bir bakış açısıyla ele alındığı ve tarafgirlik üzerine kurulu olduğu görülür. Bu çalışmada ise 19. Yüzyılın ikinci yarısında Türk düşünce ve siyasi tarihine yön veren isimlerinden biri olan Namık Kemal'in Fransız yazar Ernest Renan'a karşı İslam aleyhindeki tavırlarına reddiye olarak kaleme aldığı "Renan Müdâfaanâmesi" adlı eserindeki Kur'ânî referanslar ele alınacaktır. Renan, İslam'ın bizzat kendisinin terakkiye engel olduğunu ve Araplardan filozof çıkamayacağını dile getirmektedir. O, İslam'ın fikir hürriyetine karşı olması nedeniyle Müslümanların bilimsel, felsefi ve kültürel açıdan gelişemediklerini iddia etmektedir. Bu iddia arap dünyası ve Avrupa başta olmak üzere dünya üzerinde etkili olmuş ve Renan'a karşı reddiyeler kaleme alınmıştır. Cemaleddin Afgani, Namık Kemal, Ali Ferruh, Emir Ali, Reşid Rıza, Celal Nuri ve Ataullah Bayezidof gibi mütefekkirler Renan'ın iddialarını çürütmeye çalışan isimlerden bazılarıdır. İslami ilimler sahasında çok derin bir ilmi kişiliğe sahip olmamasına rağmen Namık Kemal, Renan'ın İslam'ı, Müslümanları ve özellikle Arapları hedef aldığı "İslam ve Bilim" adlı konferansına karşılık reddiye yazmıştır. Ölümünden yaklaşık 20 yıl sonra yayınlanan reddiyede Namık Kemal yer yer akli muhakeme, Kur'an ve Hadis'ten referanslarla Renan'ın iddialarına cevap vermiştir. Namık Kemal İslam'ın bilime, felsefeye ve eğitime önem veren bir yapıda olduğunu ancak Renan'ın sübjektif ve taassubî bir tavır içerisinde olduğunu dile getirmektedir. Bu çalışmada Namık Kemal'in Renan'a yazdığı reddiyede Kur'an'dan verdiği referanslar ortaya konulacaktır. Nitekim o, iddialara delil mahiyetinde Kur'an ayetlerini zikretmiştir.

Anahtar Kelimeler: İslam, Bilim, Namık Kemal, Ernest Renan.

Namık Kemal'in Din Anlayışı ve Oryantalizmle Mücadelesi

Doç. Dr. Mehmet Kenan ŞAHİN
Ordu Üniversitesi

ÖZET

Namık Kemal Osmanlı'nın ve İslam coğrafyasının batı karşısında zayıfladığı bir dönemde Fransız dil bilgini, tarihçi, münekkit ve edip kişiliğiyle bilinen Ernest Renan (1823-1892) nın bir konferansında “Zamanımızda olup biten her şeyden az çok haberi olan herkes, Müslüman memleketlerin bugünkü geriliğini, İslamlıkla idare edilen memleketlerin inhitatını, kültürlerini ve terbiyelerini yalnız bu dinden alan ırkların fikir bakımından sıfır durumunda oluşlarını açıkça görmektedir.” ifadeleri ile İslam coğrafyasının geri kalmışlığını din ile ilişkilendiren bilimsel dayanaklardan yoksun indirgemeci söylemlerine karşı İslam'ın üstünlüklerini kaleme almış ve yazılarında Batı'nın İslâm hakkındaki yanlış algılarına “Renen Müdafaası” gibi reddiyeler kaleme almıştır. Namık Kemal Batı'yı İslam'ı bilmemekle ve tanımaya da çalışmakla suçlamaktadır. Namık Kemal'e göre İslam coğrafyasının geri kalmışlığının müsebbibi oryantalistlerin iddia ettiği gibi İslam değildir. İslam coğrafyasının içinde bulunduğu olumsuz koşullardan çıkması için dinin özüne dönerek İslâm'ı iyi bilmek ve Batı'yı aynen taklitten kaçınmak gerekir. Onun ifadesiyle “Şeriat gibi teğayyürden masûn bir esas varken niçin inkilâb-ı zaruriyyatdân olan efâl-i insaniyyeye isnâd-ı hukuk eyleyeyim.” Namık Kemal Vatan, meşveret, hürriyet ve adalet gibi kavramlara Batı'nın verdiği anlamı değil İslâmiyet'in yüklediği anlam üzerinde durmuştur. Örneğin Namık Kemal'e göre hürriyet, Allah'a kulluktan geçmektedir. Adalet ise onun ifadesiyle “Adalet-i İlâhîye hakkındaki sualini hatırlamıyorum. “Adalet” için ne demek isteyeceksin. Dünyada adalet görmüyoruz; Hâlık'ta nasıl adalet tasavvur edelim mi diyeceksin? Eğer sualin o ise, dünyadan başka bir mükâfât ve mücazat âleminin fıkdanı s'abit olmadıkça bu suâl vârid olamaz. Belki dünyada adaletin fıkdanı, öyle bir mükâfât ve mücâzât âleminin vücudünü isbât eder. Yok, maksadın Hâlık için adâlet neden lazım olsun, her şey yed-i kudretinde değil midir, istediğini yapar, mahlukât arasında zuhurât-ı kaza gerek adalet addolunsun, gerek olunmasın diyecek olursan, o da hilâf-ı ma'kûl olur; çünkü her türlü kemâlâtın mevcut ve hâlıkı olan bir Kudret-i Külliye, mahlûkâtı arasında bile şeyn addolunan zulm ile muttasıf olmaz.” Namık Kemal Allah'ın varlığını reddeden materyalistlere karşı da mücadele etmiş ve Allah'ın varlığının ispatına yönelikte akli deliller öne sürmüştür. Namık Kemal'e göre “Vücut-i insanî, hâmil-i esrâr-ı Sübhânî'dir.” İnsanın bizzat kedi varlığı bir yaratıcın varlığını zorunlu kılmaktadır. Dolayısıyla biz de “Namık Kemal'in Din Anlayışı ve Oryantalizmle Mücadelesi” başlığı altında Namık Kemal'in bazı dini görüşlerini ve Oryantalizmin İslam'ı hedef alan yanlış algılarına karşı ortaya koyduğu düşüncelerini ele almak düşüncesindeyiz.

Anahtar Kelimeler: Namık Kemal, Allah Tasavvuru, Ahlak, Adalet, Hürriyet

Namık Kemal'in Şiirlerinde Dini Motif

Dr. Öğr. Üyesi Recai ÇETRES
Kocaeli Üniversitesi

ÖZET

Tanzimat dönemi ve sonrasında önemli fikir adamı ve edebiyatçılarından olan Namık Kemal'in dini düşüncesini anlamak için bir yolu da onun şiirleridir. Namık Kemal yaşadığı dönemin etkisiyle bir taraftan Batının yoğun kültürel baskısı diğer taraftan kendi inanç ve gelenek anlayışı arasında sıkışmıştır. Ancak Namık Kemal burada ne tamamen batıya her yönüyle teslim olup kendi inanç ve geleneğini terk etmeyi ne de batıya tamamen kapalı olmayı seçmiştir. Namık Kemal Tanzimat fikir adamlarının birçoğunun yaptığı gibi ne tamamen yüzünü Batıya çevirip kendi geçmişini terk etmiş ne de Batıya sırtını dönüp geçmişte kalmıştır. O bir taraftan Batının toplum için faydalı olduğuna inandığı şeyleri almayı yeğlerken toplumun geçmişiyle olan bağlarını da korumasını istemiştir. Onun bu yönünü tarihe dair yazmış olduğu diğer eserler yanında, tiyatro, roman ve şiirlerinde görmek mümkündür. Bütün yönleriyle batıya yönelen bir dönemde yaşayan ve batılılaşmanın öncülerinden kabul edilen Şinasi ile tanışması Namık Kemal'i de etkilemiştir. Ancak Namık Kemal hemen hemen bütün eserlerinde vatanın korunması, Müslümanların birliği gibi vatan, millet, hürriyet ve istiklâl kavramlarını kullandığını görürüz. Namık Kemal'in eserlerinde batılı fikirlerin yanı sıra dilin sadeleşmesinden yana olduğuna dair düşünceler önemli yer tutmaktadır. Bununla beraber vatan sevgisi, hürriyet ve istiklal gibi dönemi için yeni sayılan kavramları da kullandığı görülmektedir. Onun bu kavramları kullanmasının arka planında sadece batıdan getirmiş olduğu yeni fikir ve düşünceler aynı zamanda geçmişine olan bağlılığı ve almış olduğu dinî eğitim ve öğretimin de katkısı olduğu açıktır. Bu çalışmada özellikle şiirlerinden hareketle onun düşüncesine yön veren dinî motiflerin tespiti amaçlanmaktadır.

Anahtar Kavramlar: Namık Kemal-Tanzimat-batılılaşma-din- şiir

Nev'izâde Atâî'nin el-Kavlü'l-Hasen Adlı Eseri ve İslam Yargılama Hukuku Açısından Değerlendirilmesi

Prof. Dr. Abdullah KAHRAMAN
Kocaeli Üniversitesi

ÖZET

Fıkıhta herhangi bir meselede ihtilaf çıkıp bir taraf bir şeyi iddia ederken diğer taraf aksini iddia ederse bunlardan hangisinin doğru söylediği ve hangisinin sözünün esas alınacağı meselesi temel bir yargılama hukuku meselesi olarak muâmelât alanının pek çok konusunda yer alır. Mesela, kadın iddetinin bitmediğini kocası ise bittiğini iddia etse, kadın mehrinin verilmediğini veya belirlendiğini, kocası ise verildiğini ve belirlendiğini iddia etse söz kimindir? Ya da kimin sözüne itibar edilir? Yahut da kim haklıdır? Yine mesela, kadın kocasının kendisini boşadığını iddia ederken kocası boşamadığını iddia etse söz kimindir? Müşteri malın kusurlu olduğunu iddia ederken bâyi kusursuz olduğunu iddia etse söz kimindir? İşte Nev'izâde Atâî, yargılama hukuku açısından son derece önemli olan bu konuda hâkimlere yardımcı olmak maksadıyla bu kitabını kaleme almış adını da "el-Kavlu'l-Hasen fi cevâbi el-kavlu limen?" yani "Söz kimindir sorusunun cevabı konusunda en güzel görüş" koymuştur. Burada hem kitabın adı hem konusu hem de müellifin tercihi işaret vardır. Bu haliyle kitap konu bakımından yargılama hukukunu ilgilendirmektedir. Aynı zamanda hâkimler için de pratik bir el kitabı mahiyetindedir. Müellif mukaddimede kitabı telif sebebini, mâhiyetini, usûlünü ve kaynaklarını ifade etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tekirdağ, Osmanlı, Fıkıh, Nev'izâde Atâî, Hakim

Çorlulu Sinan b. Ramazan'ın Mecmûatü'l-Fetâvâ İsimli Eserinde Borçlar Hukuku ile İlgili Konuların Tahlil

Dr. Öğr. Üyesi Fatih YAKAR
Trakya Üniversitesi

ÖZET

Bu tebliğin amacı Çorlulu Sinan b. Ramazan'ın Mecmûatü'l-fetâvâ isimli eserinde yer alan ve münhasıran Borçlar Hukuku ile ilgili içeriğe sahip olan bölüm ve bahislerin değerlendirilmesidir. Bu çerçevede öncelikle müellifin hayatı ve eserleriyle ilgili bilgi verildikten sonra, Borçlar Hukuku sahasında değerlendirilebilecek bahislerin tasnif şekli ve düzeni, bu bölümlerde yer alan fıkhi bilgi ve hükümler tahlil edilecektir. Beyazıt Devlet Kütüphanesi 2757 numaralı kayıta yer alan yazma eserin zikredilen çerçeve dikkate alındığında muamelat alanı incelemeye tabi tutulacaktır. Bununla birlikte müellifin eserin diğer kısımlarında yer alan dikkate şayan yaklaşımları da örnek alanda yapılacak yorum ve değerlendirmelere destek olacaktır. Çorlulu Sinan b. Ramazan, uzun yıllar Ebu's-Suud Efendi'nin danışmendliğini yapmış, ayrıca yaşadığı dönemde kadılık görevinde bulunmuştur. Çorlulu Sinan b. Ramazan Mecmûatü'l-fetâvâ İsimli eserinde Ebu's-Suud Efendi'nin kendi el yazısıyla kaleme aldığı fetvalarından önemli gördüklerini derlemiş, buna ek olarak muteber ve mutemed fetva kitaplarından gerek tercüme gerekse aynen aktarım şeklinde bilgilere yer vermiştir. Müellif bu nakillerin kaynaklarına da işaret ederek ilmi disiplin ve ciddiyetle rivayet etmiştir. Eser bu mahiyetiyle devrin kadılarına, temel meselelerde ihtiyaç duydukları fetvaları sunmak suretiyle önemli bir vazifeyi de ifa etmiştir. Belirtilmesi gerekir ki müellifin eserinde ele aldığı konular veya başka bir ifadeyle- ağırlıklı olarak- Ebu's-Suud Efendi'nin fetvalarından oluşturduğu seçki, dönemin muamelata dair problemleri alanlarının tespitine ilişkin de önemli ipuçları barındırmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çorlulu Sinan b. Ramazan, Mecmûatü'l-Fetâvâ, Borçlar hukuku, fetva mecmuası

Süt Akrabalığı ile İlgili Bir Fetva Mecmuası: Alî Efendî eş-Şerî'atî et-Tekfurdağî'nin Mesâil-i Radâiyye Adlı Eseri

Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin BAYSA
Kilis 7 Aralık Üniversitesi

ÖZET

Süt akrabalığı İslam hukukuna özgü bir konudur. Nasslarda süt akrabalığının, evlenme engeli olduğu belirtilmiş (en-Nisâ 4/23) ve bu konuda temel ilkeler belirlenmiştir (Buhârî, “Şehâdât”, 7; Müslim, “Radâ”, 9). Mezhep imam ve müctehidleri, süt bağıının nikâha etkisi ile ilgili hükümleri bu ilkeler doğrultusunda ortaya koymuşlardır. XVIII. yüzyılda yaşayan Tekirdağlı Alî Efendî eş-Şerî'atî, Hanefî mezhebinin süt akrabalığının nikah akdine etkisi ile ilgili müftâbih görüşlerini inceleyip, “Mesâil-i Radâiyye” adı altında bir eserde toplamıştır. O, Osmanlı şeyhülislâmlarından Ebüssuûd Efendi (ö. 982/1574), (Zekeriyâyâde) Yahya Efendi (ö. 1053/1644) ve Minkârîzâde (Yahya Efendi) (ö. 1088/1678) ile müftü (Zenbilli) Ali Efendi'nin (ö. 932/1526) fetvalarından, kendisinin ifadesi ile “mükerrer olan mesâilin biri ile iktifa” ederek bu eserini oluşturmuştur. Referans aldığı müellifler ile naklettiği fetvalardan, Hanefî mezhebine mensup olduğu anlaşılan et-Tekfurdağî, süt akrabalığının nikâh akdine etkisi ile ilgili fetvaları yedi başlıkta tasnif etmiştir. Birinci başlık altında, süt erkek ve kız kardeşler hakkındaki fetvaları aktarmıştır. İkincisinde sütanne; üçüncüsünde sütannenin fûruu; dördüncüsünde sütbaba ve fûruu ile ilgili fetvalara yer vermiştir. Beşinci başlıkta şahitlik, ikrar ve bilgilendirmenin süt akrabalığının tespitindeki yerine dair fetvaları; altıncısında, süt döneminde ve sonrasında emilen sütün akrabalığa etkisi hakkındaki fetvaları, yedincisinde ise köle, cariye ve Hristiyan sütanne ile ilgili fetvaları sıralamıştır. İçinde toplam 117 fetva bulunan “Mesâil-i Radâiyye”nin Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi ile Kastamonu İl Halk Kütüphanesi'nde farklı müstensihlere ait nüshaları bulunmaktadır. İncelemeye esas aldığımız bu nüsha, Kastamonu İl Halk Kütüphanesi'nde 37 Hk 3784/2 yer numarası ile kayıtlı olup, Seyyid Abdullah Şükri tarafından 1242/1825 tarihinde istinsah edilmiştir. Eser, müstensihe ait bir kitabın 12b-21b sayfalarından oluşmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Alî Efendî eş-Şerî'atî et-Tekfurdağî, Mesâil-i Radâiyye, Süt Akrabalığı

Tekirdağ Müftülüğüne Gelen Sorular Çerçevesinde Tekirdağ'da Dinî Hayat

Dr. Öğr. Üyesi Nizamettin KARATAŞ
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi

ÖZET

10.02. 2014- 20.06.2016 tarihleri arasında Tekirdağ Müftülüğüne sorulan toplam 430 soruya verilen cevaplar üzerinden Tekirdağ'da yaşayan Müslüman halkın dini duyarlılıkları, gündemleri soru ve sorunları üzerinden Tekirdağ'da dini hayatın bir fotoğrafı çekilmeye çalışılacaktır. Bu tasvir ve teşhis işlemi sırasında soruların ve sorunların tahlilinde fıkıh toplum ilişkisi dikkate alınacak, İslam Hukukunun ve Din Sosyolojisinin bakış açısı ve teorileri göz önünde bulundurulacaktır. Tebliğin temel amacı; Tekirdağ'da yaşayan ve Müftülüğü dini problemlerinin çözümlenmesinde başvuru mercii olarak gören insanların, dini ilgi alanları ve dini yaşantılarında çözümlenmesini istedikleri problemleri tespit edilmiş olacaktır. Soruların inanç, ibadet, muamelat ve ahlak ana başlıklarına göre tasnifi yapıp hangi konuya yüzde kaç oranında soru düştüğü tespit edilecektir. Tebliğimizde yapılan açıklamaların kavramsal çerçevesini oluşturan; ifta, istifta, müstefti, müfti ve fetva kavramları açıklanacak ve fetva verme usulü hakkında kısa bilgi verilecektir. Fetvaya mehoz olarak kullanılan kaynaklara değinilecek ve fetva verilirken takip edilen yöntem üzerinden şu soruların cevapları tartışılacaktır: a- Bir mezhebe mi bağlı kalındı, yoksa duruma göre telfike de başvuruldu mu? b- Fetva verilirken kesin, tereddütsüz cevaplar mı verildi, yoksa konuyla ilgili farklı görüşler anlatılıp tercih mükellefe mi bırakıldı? c. Diyanete yöneltilen soruların türleri nelerdir? Sadece dini veya ibadi konulardan mı sorular gelmektedir yoksa finansı da içine alacak şekilde hayatın hangi alanları insanların kafasını dini açıdan meşgul etmektedir. d. diyanete ve müftülüğü dini sorunlarının çözümü için bir otorite olarak gören bu kişiler daha çok hangi cinsiyetten ve meslek grubundan gelmektedirler ve bu dağılımda anlamlı bir ilişkisi var mıdır? e. Bölgenin yaygın din anlayışı ve dindarlık türü ülkenin diğer bölgelerinden farklı mıdır? bu durum tespit edilirken bu sorulardan elde edilen veriler ile alanda yapılan diğer alan çalışmaları karşılaştırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Tekirdağ, Müftülük, Sorular, Fetvalar, Dindarlık

Çorlu Ahmet Paşa Medresesi Müderrislerinden Hamza b. Turgut el-Aydînî ve Belâgat İlmindeki Yer

Prof. Dr. Ali BULUT
İstanbul Üniversitesi

ÖZET

Bildirimize konu olan Hamza b. Turgut el-Aydînî (ö. 979/1571) XVI. yüzyıl belâgat alimlerinden olup hayatının çoğu Kanuni Sultan Süleyman döneminde geçmiştir. Hamza b. Turgut, önce Kazvînî'nin belâgatle ilgili Telhîsu'l-Miftâh adlı eserini el-Mesâlik adıyla özetlemiş, daha sonra da bunu el-Hevâdî adıyla şerh etmiştir. Bu iki eserin yurt içi ve yurt dışı kütüphanelerde iki yüze yakın yazma nüshası bulunmaktadır ve tarafımızca tahkik edilerek neşredilmiştir. Ülkemizde hemen hemen her ilin kütüphanesinde esere ait en az bir nüshanın bulunması, yazdığı bu iki eserin belâgat okuyan âlimler ve talebeler tarafından büyük bir rağbet gördüğünü göstermektedir. Bazı kaynaklarda medreselerde okutulan belâgat eserleri arasında el-Hevâdî'nin zikredildiği de ayrıca belirtilmelidir. Bildiri iki bölümden oluşacaktır. Birinci bölümde Hamza b. Turgut'un biyografisi verilecek, ikinci bölümde de belâgate dair bu iki eser esas alınarak müellifin bu alandaki yerinden bahsedilecektir.

Anahtar Kelimeler: Çorlu, Ahmet Paşa Medresesi, Hamza b. Turgut, Belâgat

Malkara Kadısı Ömer Ziyâeddin Dağıstânî'nin Hadis Eserlerinde Siyasete Zımnî Atıflar

Dr. Öğr. Üyesi Abdullah Taha İMAMOĞLU
Trakya Üniversitesi

ÖZET

Ahmed Ziyaeddin Gümüşhanevi'nin halifelerinden birisi olan Nakşibendî-Hâlidî şeyhi Ömer Ziyâeddin Dağıstânî (ö. 1920) Haziran 1893 ilâ Mayıs 1901 yılları arasında sekiz yıl süreyle Malkara kadılığı yapmıştır. 1903'te Kudüs mevleviyetine, 1904'te de Tekirdağ kadılığına tayin edilmiştir. 1904-1906 yılları arasında da iki yıl süreyle Tekirdağ'da kadılık yaptıktan sonra 1906 yılında İstanbul'a yerleşen Dağıstânî, 1908 yılında saltanatı ve hilâfeti savunan Hadîs-i Erbaîn fî hukûki's-selâtîn adlı eserini neşretmiştir. Bu eser gerek hadis ilmi gerekse siyasi açıdan birçok çalışmaya konu olmuştur ancak müellif hadis alanında birçok eser telif etmiştir. Ancak bu eserler hem hadis ilmi hem de siyasi açıdan değerlendirme konusu edilmemiştir. Bu tebliğimizde Dağıstânî'nin Buhârî'yi ihtisar ettiği Zübdetü'l-Buhârî adlı eseri öncelikle ele alınacak ve diğer hadis eserleri de hem hadis ilmi bakımından hem de siyasi açıdan tahlil edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Malkara, Kadı, Ömer Ziyâeddin Dağıstani, Hadis, Siyaset

Ömer Ziyâeddin Dağıstânî'nin Zevâidü'z-Zebîdî Adlı Eserinin Hadis

İlmi Açısından Ele Alınışı

Dr. Öğr. Üyesi Osman Nedim YEKTAR
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi

ÖZET

“Zevâid” kelime anlamı, “artmak, fazlalaşmak” anlamlarına gelir. Hadis edebiyatındaki terim anlamı ise, “Hadislerin okunabilirliğini sağlamak maksadıyla, belli bir hadis kitabı asıl kabul edilip başka hadis kitabından veya kitaplarından tekrara kaçmadan asıl kitaba hadis ilave edilmesi suretiyle oluşturulan eserlere Zevâid türü eserler denir. Ömer Ziyâeddin Dağıstânî (ö. 1341/1921), Zeynüddin Ahmed b. Ahmed Abdullatif ez-Zebîdî (ö. 893/1488)'nin “et-Tecrîdü's-sarîh li ehâdisi'l-Câmiî's-Sahîh” adlı eserini bir bakıma çalışmasına asıl kabul etmiştir. Zebîdî (ö. 893/1488) ise, Buhârî'deki hadisleri ihtisar etmek maksadıyla eserini yazmıştır. Dağıstânî, Zebîdî (ö. 893/1488)'nin eserinde eksik gördüğü hadislere sonradan ilaveler yapmıştır. Bu şekilde “Zevâidü'z-Zebîdî (ö. 893/1488)” isimli eserini oluşturmuştur. Burada yazarın eserindeki üslubuna değinilip hadis ilmi açısından değerlendirilmesine yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Sahih, Zevaid, Zebidi, Ömer Ziyâeddin Dağıstani,

Tekirdağlı Hasan Cemâlî Baba ve Rehnümâyî Sâlikîn Risalesinde Zikrettiği Hadislerin Değerlendirilmesi

Dr. Öğr. Üyesi Mahmut YAZICI
Pamukkale Üniversitesi

ÖZET

Kürt Memişzâde Efendi olarak bilinen Cemâlî Baba'nın asıl adı Hasan'dır. Cemâlî mahlası ile şiirler yazmış olan Cemâlî Hasan Baba, Ahmed Bâdî Efendi'ye göre 1252/1836 yılında Tekirdağ'da doğmuştur. Bir süre Tekirdağ belediye başkanlığı da yapan Cemâlî Baba daha sonra Bektâşî tarikatına intisap etmiş ve Mahmut babazâde Nâfi'den icazet alarak Babalık payesine erişmiştir. Hayatı hakkında çok fazla bir bilgi bulunmamaktadır. Vefat tarihiyle ilgili olarak ise 1895, 1902, 1914 ve 1924 gibi birbirinden çok farklı tarihler verilmektedir. Cemâlî Baba'nın, dinî-tasavvufî konuları ve özellikle de Bektaşiliğin adap ve erkanını anlattığı Menâkıb-ı Al-i Aba ve Mesâib-i Şehid-i Kerbelâ, Menâkıb-nâme-i Hacı Bektâş-ı Veli, Rehnüma-yı Sâlikîn, Rumûz-ı Ayin-i Cem ve Kunuz-ı Keşfü'l-Hikem adlı çeşitli eserleri bulunmaktadır. Biz bu tebliğimizde Cemâlî Hasan Baba'nın Menâkıb-ı Al-i Aba ve Mesâib-i Şehid-i Kerbelâ adlı eserinde Hz. Ali'nin faziletine dair zikrettiği hadisleri, hadislere getirdiği yorumları ve söz konusu hadislerin hadis tekniği açısından değerlendirilmesini yapacağız.

Anahtar Kelimeler: Hasan Cemâlî Baba, Hz. Ali, Hadis, Menâkıb

Yahya Nev'î Efendi'nin Muhassalu Mesâilî'l-Kelâmiyye Adlı Felsefî

Kelam Eser

Dr. Öğr. Üyesi Vezir HARMAN
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi

ÖZET

Nev'î Efendi olarak meşhur olan Malkaralı Yahya b. Ali, Hanefî ve Matürîdî mezhebine mensup bir âlimdir. Halvetî şeyhi Pir Ali'nin oğludur. Babası Ankara'dan göçüp Malkara'ya yerleşmiştir. Nev'î Efendi 940 (1533) yılında Malkara'da doğmuştur. Annesi Muhammediyye müellifi Yazıcıoğlu Mehmed'in soyundan gelmektedir. Nev'îzade Atâî 1620 yılında Tekirdağ kadılığı yapmıştır. Nev'î Efendi, Kelam ilminde müstakil bir eser ve bazı risaleler yazmıştır. Nev'î'nin Muhassalü'l-Kelâm veya Muhassalü'l-Mesâilî'l-Kelâmiyye (Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 2352) ve Risâletü'l-keîamiyye (Süleymaniye Ktp., İbrâhim Efendi, nr. 860/22) adıyla iki kelam eseri vardır. Ayrıca mantık ilmine dair Risale-i Mantık (İstanbul Üniversitesi TY, nr. 1725) adıyla bir eseri mevcuttur. Nev'î Efendi'nin felsefî kelam'a dair yazdığı Muhassalu Mesâilî'l-Kelâmiyye, Osmanlı döneminde Hanefî-Maturîdî çizgiye mensup bir âlim tarafından yazılmış olması açısından ayrı bir önem taşımaktadır. Bu tür eserler felsefî ve kelamî birikimi özetleyerek İslam itikadını akîlî ve naklî delillerle savunmayı ve hasımları ilzam etmeyi hedeflemektedir. Muhassalu Mesâilî'l-Kelâmiyye felsefî kelam eserlerine benzer şekilde bir mukaddime ve üç kısımdan oluşmaktadır. Mukaddimede üç alt başlık tercih edilmiştir. Birinci başlıkta kelam ilmine dair genel bir değerlendirme yapılmıştır. İkinci alt başlıkta Eşarî ve Matürîdî farklarına dair on mesele kısaca izah edilmiştir. Üçüncü alt başlıkta havası selime, haber-i sadık ve akıl şeklindeki bilgi elde etme yollarından bahsedilmiştir. Eserin birinci kısmı mümkinat konusuna tahsis edilmiştir. Mümkinat içinde üç ana başlık (fasıl) ele alınmıştır. Birinci fasıl, umur-u âmmedir. Umuru amme de mevcut-madum, mahiyet, vücub-îmkân, kıdem-hudus, vahdet-kesret ve illet-malul şeklinde altı konudan oluşmaktadır. İkinci fasıl mütekellimlere göre mevcudatın kısımlarından kadim-muhdes, cevher-arazdan oluşmaktadır. Üçüncü fasıl felsefecilere göre mevcudatın cevher ve araz şeklindeki taksimine ayrılmıştır. Eserin ikinci kısmı ulûhiyet konusuna ayrılmıştır. Bu bölüm bir mukaddime ve üç fasıldan oluşmaktadır. Birinci fasıl Allah'ın zatının ispatına dair olup Yaraticının ispatı, zatın hükümleri, Allah'ın zatının vacibu'l-vücut oluşu ve vahdaniyeti konuları ele alınmıştır. İkinci fasıl Allah'ın tenzih edilmesine, üçüncü fasıl subutî sıfatlara dairdir. Nev'î Efendi, sıfatların zatın aynı mı gayrı mı olduğu konusuna temas ettikten sonra ilim, kudret, hayat, irade, sem'-basar, kelam ve tekvin sıfatlarına değinmiştir. Eserin üçüncü kısmı nübüvvet ve ona taalluk eden konulara ayrılmıştır. Üç fasıldan oluşan bu bölümün birinci faslında nübüvvet izah edilmiştir. İkinci fasılda imamete, üçüncü fasılda ise mead başlığı altında semiyata dair ahiret meselelerine değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tekirdağ, Yahya Nev'î Efendi, Muhassalu'l-Kelâmiyye, Felsefî Kelam

Firavun'un İmanıyla İlgili Tartışmalara Nev'î Yahya Efendi'nin Yaklaşımı

Arş. Gör. Halil İbrahim DELEN
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi

ÖZET

940 yılında Malkara'da dünyaya gelen Nev'î Efendi genç yaşlardan itibaren ilmî ve tasavvufi bir çevrede yetişmiştir. Babası Pîr Alî, Halvetiyye tarikatına mensup ve Süleymaniye meşâyihinin önde gelen isimlerinden birisidir. Nev'î Efendinin yaşadığı dönem de İbnü'l-Arabî'nin tartışmalara mevzu olduğu bir dönemdir. Kedisinden birkaç dönem önce başlayan tartışmalarda Burhanüddîn İbrâhîm b. Muhammed el-Halebî (ö. 956/1549), Şeyhülislam Sadî Çelebi (ö. 945/1538), Şeyhülislam Çivîzâde Muhyiddîn Mehmed Efendi (ö. 954/1573), Şeyhülislam Ebu's-Suud (m.982/1574) ve Ali el-Birgivî (m. 981/1573) gibi alimler İbnü'l-Arabî'ye şiddetli eleştiriler yöneltmişlerdir. Tartışmaların odak noktası İbnü'l-Arabî'nin Füsûs'ul-Hikem adlı eserindeki bazı açıklamaları yer almaktadır. Bundan dolayı mezkûr dönemde eser üzerine eleştiri ve savunma anlamında çeşitli risale ve şerhler kaleme alınmıştır. Nev'î Efendi'de bu çerçevede Füsûs'a bir şerh kaleme almış ve onun tartışmaya sebep olan yerlerine açıklık getirmeye çalışmıştır. Biz de İbnü'l-Arabî'nin tartışmalara konu olan Firavunun imanı meselesine Nev'î Efendi'nin getirmiş olduğu açıklamaları tahlil etmeye çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Nev'î Efendi, İbnü'l-Arabî, Füsûs'ul-Hikem, İman

Malkaralı Nev'î Yahya'nın Keşfü'l-Hicâb Min Vechi'l-Kitâb Adlı el-Füsûsu'l-Hikem Şerhinde İşrâkîlik ve Meşşâîliğe Yapılan Atıflar

Dr. Öğr. Üyesi Özkan ÖZTÜRK
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi

ÖZET

XVI. yy. da yaşayan bir âlim olan Malkaralı Nev'î Yahyâ tarafından kaleme alınmış "Keşfü'l-Hicâb Min Vechi'l-Kitâb", İbn Arabî'nin Fusûsu'l-Hikem isimli eserinin Türkçe tercüme ve şerhidir. Dönemin pâdişâhı III. Murad emriyle yapılan bu çalışmanın ismi de sultan tarafından konulmuştur. Eser, bir yönü ile Nev'î Efendi'nin ilmî ve tasavvufî yönüne ışık tutmakta, bir yönüyle de felsefî meseleler hakkında bilgi birikimine işaret etmektedir. Nev'î Efendi kendinden önceki şerh geleneklerinden de istifade ederek eserinde sıklıkla İbn Arabî'nin ıstılahları konusunda yanlış anlamaları gidermeye ve meseleyi açık kılmaya yönelik bir tutum sergiler. Bunu yaparken de özellikle kelimacılar, işrâkî ve meşşâî filozofların görüşlerine vurgu yapar. Osmanlı düşüncesinde Ekberî ekolün en önemli numunelerinden sayılan eser felsefî meselelere vurgu yapması bakımından da Nev'î Efendi'nin ilmî vukûfiyetine misâl teşkil etmektedir. Bildirimiz Nev'î Efendi'nin işrâkî ve meşşâî felsefe hakkında İbn Arabî düşüncesi merkezinde yaptığı değerlendirmelerini ele alırken, Ekberî ekolün ıstılahları ve temel tartışma alanlarının başka ekollerle karıştırılmaması ya da benzerliklerinin vurgulanması konusundaki yaklaşımlarını ele almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Nev'î Yahyâ Efendi, İbn Arabî, Füsûsu'l-Hikem, İşrâkîlik, Meşşâîlik

Malkaralı Nev'î Yahya'nın Keşfü'l-Hicâb Min Vechi'l-Kitâb Adlı

Eserinde İnsan ve Âlemdeki Yeri

Dr. Öğr. Üyesi Ramazan TURAN
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi

ÖZET

Nev'î Efendi, Fusûsu'l-hikem üzerine kapsamlı bir şerh yazmıştır. Bu şerhi kaleme alırken kendinden önce yazılmış önemli şerhlerden de faydalanmıştır. Eserde derin metafiziksel meseleler Fusûsu'l-hikem çizgisinde ele alınır. Ona göre, varlığın kendisinden sadır olduğu Hakk, kendisi dışındaki varlıkların sebebidir. Sonradan varolanlar, mümkün varlıklardır. Mümkün varlıklar ise varlık ve yokluğa eşit konumdadır. Dolayısıyla onun varlığa gelişini tercih edici bir Müreccih gereklidir. Nev'î Efendi el-vucûd bi'l hak ve el-vucûd min haysü ayırımını yani felsefe dilinde zorunlu ve mümkün varlık ayırımını kabul eder. İrade, kavî-kün ve vucud, oluşun basamaklarıdır. Ona göre; ilk emir, Cenab-ı İlâhiyye'ye râcîdir ki bu da esma ve sıfat mertebesi olan vâhidiyettir, ikincisi mümkünleri içine alan imkân mertebesi ki bu da ehadiyettir, üçüncüsü ise kâmil insanı içine alan mertebedir. Varolanların ilki, Nûr-u Muhammed'dir. O, insan türünün tamlığı ve kemâlidir. Nev'î Efendi'ye göre, Âdem, hakikatte ilk akıl ve Rûh-i Muhammed'dir. Âdem, melekûtiyye seviyesinde ilk akıl ve Rûh-i Muhammed'e itibâr olunurken, melek seviyesinde Ebu'l-beşer'e itibar olunur. Ona göre, âlem, zaman ve mekân; Âdem'den başlayıp Hz Muhammed'e uzanan oluştur. Bu oluşta Âdem ve Muhammed iniş ve çıkış yayının kesiştiği noktada tekrar birleşirler. Âdem, ayrı bulunan bütün unsurları birleştirmiş, parça ve unsurlarını irtibatlandırmıştır. Bu şekilde cemediş ise sadece dört unsurun, inorganik maddelerin, bitki ve hayvanâtın somut varlıkları değil, hakikatleri de cemetmesi yönüyledir. Bundan dolayı insan, "âlem-i sağır", âlem ise "insân-ı kebîr" olmaktadır. İnsan, emaneti üzerine alan ve alabilecek yegâne varlıktır. Nevi Efendi, insanın iki yönüne dikkat çeker; bir tarafta insan türü, ilahî olandan inayet feyzini kabul edebilecek yeterliliğe sahipken, bir taraftan ise tabiatın, maddî olanın kuyusuna düşecek kadar ilahî olandan uzaklaşabilir. Fakat insan, bu dünyada varlığın bilincine varmışsa; bu bilinç ona maddî olanın geçiciliğinden sıyrıldıktan sonra da eşlik edecektir. Nev'î Efendi, tasavvufî literatüre uygun şekilde bu aşamayı, insanın nefsini bilmesi ve dolayısıyla Rabbini bilmesi olarak değerlendirir. Bu aşamayı "sırr" diye de adlandırır ve bu seviye ona göre felsefe dilinde müstefât akıl seviyesi karşılık gelir. Sırr, aynı zamanda insanın iradesinin dışında varolan bir oluşun da farkına varmak anlamına gelir. Nev'î Efendi, hikmet kelimesini, dîni olanı da içine alacak şekilde genişletir. Hukukî ve ahlakî olarak insan ilişkileri sınırsızdır, Şariat temel çerçeveyi çizer, sınırsız olan ayrıntıları insan kendisi belirler. Netice de Nev'î Efendi, Tanrı, âlem ve insan görüşleriyle İbn Arabî ve onu takip eden şârihlerin çizgisini devam ettirmiş, yer yer meseleleri kendi özgün diliyle ifade etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Nev'î Efendi, Keşfü'l-Hicâb, Âlem, İnsan

Nev'î Efendi ve Netâyicü'l-Fünûn Adlı Eseri

Arş. Gör. Sümeyra TURAN
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi

ÖZET

Asıl adı Yahya olan Nev'î Efendi 940/1533-34 yılında Malkara'da doğmuş, ilköğrenimini bir Halvetiye şeyhi olan babası Pir Ali'den almış daha sonra İstanbul'a giderek medrese eğitimi almıştır. Kaynaklarda ilim ve fazilet sahibi bir şair olarak vasıflandırılan Nev'î Efendi çeşitli müderrisliklerin yanı sıra kısa bir dönem Bağdat kadılığı yapmış, ardından dönemin padişahı III. Murad tarafından şehzade Mustafa'nın muallimliğine getirilmiş, sultanın vefatından sonra da şehzade hocalığı yapmaya devam etmiştir. 1007/1599 yılında vefat eden Nev'î, Divan'ının yanı sıra Füsusu'l-Hikem şerhi, sure-i Mülk Tefsiri gibi çeşitli sahalara dair geniş bir yelpazede hem manzum hem de mensur eserler kaleme almıştır. Bir ilimler tasnifi eseri olan ve bildirimizin bel kemiğini oluşturan Netayic, genelde dini-felsefi ilimler ayrımına ve dolayısıyla din-felsefe ilişkisine ışık tutması özeldir ise Tekirdağ'da o dönemde mevcut ilim anlayışını yansıtması bakımından büyük öneme sahiptir. Dönemin padişahı III. Murad'a takdim edilen eserde; ilm-i tarih, ilm-i hikmet, ilm-i hey'et, ilm-i kelam, ilm-i usul-i fıkıh, ilm-i hilaf, ilm-i tefsir, ilm-i tasavvuf, ilm-i ta'bir-i rü'ya, ilm-i rukye-efsun-i tıbb, ilm-i felahat, ilm-i nücum, fal ve zecr'den müteşekkil on iki ilim hakkında özet bilgiler verilmiş ve bu ilimlerden günün ihtiyaçları doğrultusunda çıkarımlarda bulunulmuştur. İlimlerin özünü tespit etmeye çalışan eser, bu ilimlerin pratik hayata yansıyan sonuçlarına da yer vermektedir. Eserde verilen tasnif, dini hayatın şekillenmesinde ilimlerin oynadığı rol ve Tekirdağ'daki dini hayat hakkında bilgiler sunması bakımından büyük ehemmiyete sahiptir. Bu bildiride 1533-34 yılında Tekirdağ'ın bir ilçesi olan Malkara'da doğmuş Nev'î Efendi tanıtılacak ve eserlerine değinilecektir. Bildiri üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Nev'î Efendi'nin hayatı hakkında ansiklopedik bilgiler verilecek, ikinci bölümde ise hem manzum hem de mensur şekilde yazmış olduğu eserleri tanıtılacak ve özellikle Netayicü'l-Fünun ve Mehasinü'l-Fünun adlı eseri üzerinde durulacaktır. Son bölümde ise Netayic isimli eseri çerçevesinde Nev'î Efendi'nin ilim anlayışı ve bu anlayışın Tekirdağ'daki dini ve ilmi hayat üzerindeki tezahürlerine değinilecektir.

Anahtar Kelimeler: Nev'î, Netayicü'l-Fünun, İlimler Tasnifi, İlmî-Dini Hayat

Nev'î'nin Netâyicü'l-Fünûn İsimli Eseri Bağlamında Tefsir İlimine

Bakışı

Dr. Öğr. Üyesi Yakup BIYIKOĞLU
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi

ÖZET

Divan şairi ve önemli âlimlerden olan Nev'î 940/1533 yılında Malkara'da doğmuştur. Babası Ankara'dan gelip Malkara'ya yerleşmiş olup Annesi Muhammediyye müellifi Yazıcıoğlu Mehmet soyundan gelir. Kaynaklara göre Edirne Beyazıt Medresesi'nde ve İstanbul Şahkulu, Murat Paşa, Cafer Ağa ve Mihrimah Sultan medreselerinde müderrislik yapmıştır. 1007/1599 yılında vefat etmiştir. (Bkz. Nejat Sefercioğlu, "Nev'î", DİA, XXXIII/52-54) Âlim olma yanında güzel mizaçlı ve mutasavvıf bir kişiliğe sahip olan Nev'î, manzum eserler yanında mensur eserlere de sahiptir. Nesir eserlerinden nerdeyse her kütüphane de bulunan "Netâyicü'l Fünûn" adlı eserinde, tarih, hikmeti hey'et, kelâm, usûl-i fıkıh, hilâf, tefsir, tasavvuf, rüya, remil, efsun ve tıp, felâhat-nücûm ve fal gibi konuları işleyen ansiklopedik bir eserdir. Bu esere baktığımızda 907b- 103b varakları arasında, tefsir ilmi bağlamında Arap dili kurallarına göre Kur'an'-ı Kerîm'i tefsir etmek ile başlar, müfessirlerin görüş ve beyanlarını ortaya koyarak seçilmiş örnekler verir. Ayrıca hakikat ve mecaz, ifrad ve terkîb, umum ve husus, rivâyet ve nakil ile icthad, son olarak da nesih ve ibâhat hakkında açıklayıcı bilgilerde bulunur. (Nev'î, Netâyicü'l-Fünûn, haz. Ömer Tolgay, s. 183-191) Özetle bu eser, dönemin ilimlerinin tasnifi hakkında bilgi vermesi ve tefsir bölümünün de 16. yy tefsir algısını yansıtmaya bağlamında önem arz etmektedir. Yine Terceme-i Kıssâ-i Musâ ve Hızır adlı eser kendisine isnad edilmekte olup bu eser hâlihazırda mevcut değildir. Sonuç olarak diğer ilimlerde katkılar sağlayan Müderris Nev'î tefsir sahasında pek çok önemli hususa da el atmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kur'an, Tefsir, Osmanlı Müfessirleri, Netâyicü'l-Fünûn, Nev'î

Nev'î'nin Netâyicü'l-Fünûn Adlı Eserindeki Fıkıh ve Usûl-i Fıkha Dair Değerlendirmeleri

Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin OKUR
Kocaeli Üniversitesi

ÖZET

Tekirdağ sancağı ve çevresi, Orhan Gazi zamanında başlayan fetih hareketlerinin bir neticesi olarak 1357 yılından itibaren Osmanlı hâkimiyetine katılmış, bu tarihten itibaren gelişmeye devam etmiştir. Bu bölgeye ait ilk yazılı kayıtlar 1551 yıllara aittir. Tekirdağ (Tekfurdağı) Anadolu ve Balkanlar arasında tampon bir yerde bulunması itibariyle, Anadolu'nun diğer şehirlerine nazaran daha karma ve bir toplum yapısına sahip olmuştur. Bölgenin şeriyye sicillerinden de anlaşılacağı üzere 1600'lü yıllarda müslüman halk çoğunlukta olmakla birlikte, Hristiyan, Yahudi ve Ermeni halk da bu bölgede ikamet etmiş, müslümanlarla birlikte yaşamışlardır. Şer'iyye sicilleri tarihimizin araştırılmasında önemli kaynaklar arasında yer alır. Kadı veya onun naibleri vasıtasıyla kayda geçirilen vesikalar vasıtasıyla bir bölgenin mer'i hukukuka yansıyan, sosyal, iktisadi, kültürel, etnik ve daha pek çok hususta bilgilerine ulaşmak mümkün olmaktadır. Osmanlı hukuk sisteminde kadıların şeriyye sicil kararları i'lam, hüccet, tereke, vakfiye ve cezalar gibi bir tasnife tabi tutulabilir. Zamanın şartlarında kadılar hüküm ihtiva etmeyen, taraflardan birinin ikrarını, diğerinin de tasdikini havi bulunan belgeleri de kayıt altına almışlardır ki, şeriyye sicillerinin çoğunluğunu bunlar oluşturur. Bunlara hüccet denilmektedir. Dolayısıyla kadılar sadece suç unsuru barındıran davalara bakmamışlar; bu tür kayıtlar tutmak suretiyle bir tür noterlik vazifesini de icra etmişlerdir. Bu tebliğimizde Tekirdağ sancağının, h. 1071-1072 m. 1661-1662 yıllarına ait kayıtlarından 1596 numaralı Rodoscuk şeriyye sicili esas alınmak suretiyle hükme konu olmayan hüccet ve benzeri kayıtlardan örnekler incelenerek dönemin sosyal, kültürel ve ekonomik durumu hakkında tespitlerde bulunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Tekirdağ, Osmanlı, Fıkıh, Nev'î, Netâyicü'l-Fünûn

Nev'î'nin Netâyicü'l-Fünûn Adlı Eserinde İlm-i Hikmet'e Bakışı

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet BAYINDIR
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi

ÖZET

İlm-i Hikmet, ilimleri ihdas etmenin aracı ve sultanların taç merasimlerindeki incisi, insan olmanın nihaî noktası ve Allah'ı bilmenin vesilesidir. Hikmet; iki kısımdır, birincisi, hikmet mevcuttan, yani varlıktan bahseder. Eğer bu mevcutta bizim irade ve kudretimiz için içine girerse, buna Hikmet-i Ameliye denir. İrade ve kudretimiz için içinde değilse, buna da Hikmet-i Nazariyye denir. Hikmet-i Ameliye üç kısımdır. Eğer tek bir kişinin davranışlarıyla ilgili ise buna İlm-i Ahlâk denir. Bu ilmin amacı, faziletleri kazanmak ve rezaletlerden kaçınmaktır. Eğer bu davranışlar, ev halkı ile ilgili olursa buna da İlm-i Tedbîr-i Menzil denir. Buradaki gaye ev halkının birbiriyle kaynaşmasıdır. Bir şehrin insanları ile ilgili ise, o zaman buna İlm-i Siyâset denir. Bu ilmin gayesi de yönetim ve otoritenin sağlanması, o memleketteki insanların oraya bağlılıklarının hiyerarşik düzen içinde sağlanmasıdır. Hikmet-i Nazariyye de üç çeşittir; Maddî şeylerden tamamen farklı ise İlm-i İlâhî (Metafizik), eğer mutlak dışında, konuşulduğu anda maddeden münezzehe ise, buna Riyâzî İlimler (Matematik İlimleri) denir. Madde'den ayrı değilse buna da Tabîî İlimler denir. Bazıları, Mantık ilmini Felsefe içerisinde saymışlardır. Diğer bir açıdan bundan maksat; sonsuz mutluluğa vesile olsun diye doğru bir inanç elde etmektir. Muhtasar ansiklopedik bilgilerden oluşan Nev'î'nin Netayic ül Fünûn adlı eserinin başında İlm-i Tarih'ten bahsedildikten hemen sonra İlm-i Hikmet bahsinin ele alınması, İlm-i Hikmet konusuna önem verildiğini düşündürmektedir. Metinde Osmanlı düşünce geleneğine uygun olarak, felsefî meselelerin seçmecî bir bakışla ele alındığını görüyoruz. Yani düşünce geleneğimize uygun olarak İlm-i Hikmet yorumlanmıştır. Metinde, önce İlm-i Hikmet'e dair kavramların tanımlamalarına yer verildikten sonra muhtevaya geçildiğini görüyoruz. Üzerinde odaklanılan meselenin; insan nefsi ve akıbeti üzerine olması, bu seçmeciliğin değerini de ortaya koymaktadır. Çünkü sonuçta insan üzerine tefekküre ağırlık verilmesi, bu hiyerarşiyi de belirlemektedir. Nev'î, bu bahiste; İlm-i Hikmet'i, üç mesele çerçevesinde ele almaktadır: Cisim Neden Oluşur? İnsanî Nefs Mes'elesi ve İnsan Bedeni Çürüdüktan Sonra Nefs Nereye Gider? İlm-i Hikmet bahsi, Nev'î efendinin "Netayic ül Fünûn" adlı eserinde bu üç meseleye cevap vererek son bulmaktadır. "Müderres bir şâir-i mâhir" olan Nev'î, eserinde İlm-i Hikmeti yüksek bir letâfet içinde özetlemektedir.

Anahtar Kelimeler: İlm-i Hikmet, Nefs, Cisim, Netayic ül Fünûn, İlm-i İlâhî.

Cumhuriyetten Günümüze Tekirdağ Müftüleri

Dr. Öğr. Üyesi Hızır YAĞCI
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi

ÖZET

Tebliğimizde cumhuriyetin kuruluşundan itibaren günümüze kadar görev yapan (1923-2016) Ömer Râcî, Hüseyin Mumcuoğlu, Ali Şükrü Sula, Halit Başaran, Şahabettin Ergin, Mehmet Ali Sula, Ali Arslan, Burhan Toraman, Feyyaz Yaşar, Fikri Gültekin, İsmail Kırımlı, Ahmet Zeki Elturan, Rıza Deniz, Ahmet Okutan ve Mahmut Gürten'in biyografileri hakkında bilgiler sunacağız. Tebliğimizdeki müftülerin biyografilerinin hazırlanmasında hayatta olan müftülerle yapılan görüşme ve yazışmalarla, hayatta olmayan müftülerin yakınları ile yapılan görüşmeler, müftülük ve Diyanet İşleri Başkanlığı arşivlerinin yanında "Kuruluşundan Günümüze Diyanet İşleri Başkanlığı Teşkilat Albümü, (1924-2009)" ve "Tekirdağ İli Müftüler Albümü, 1924-1991) gibi kaynaklardan istifade edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Tekirdağ, Cumhuriyet, Diyanet, Müftülük, Arşiv

Tekirdağ'da Kadın ve Aileye Yönelik Yürütülen Din Hizmetleri

İl Müftü Yardımcısı Melek CİNGÖZ
Tekirdağ İl Müftülüğü

ÖZET

Din hizmeti, Diyanet İşleri Başkanlığının asli görevidir. Başkanlığımız, il, ilçe, mahalle ölçeğinde ülkemizin her noktasında ibadet hizmetleri ile beraber toplumu din konusunda aydınlatmakta ve sahih dini bilgiyi vatandaşlarımıza en iyi şekilde sunmaya çalışmaktadır. Din hizmetlerini sadece mabet ve ibadetle sınırlı görmeyen Başkanlığımız, anayasa ve kanunlar doğrultusunda, Yüce dinimiz İslam'ın mü'minlere yüklediği sorumlulukları, sosyal ve kültürel boyutlarını da kapsayacak şekilde sunmayı hedeflemektedir. Kurumumuz 633 sayılı Diyanet İşleri Başkanlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki Kanun'un 7. maddesi gereğince "Aile, kadın, gençlik ve toplumun diğer kesimlerine yönelik dinî konularda aydınlatma ve rehberlik yapma" görevini yerine getirmektedir. Diyanet İşleri Başkanlığı aileye yönelik misyonu ışığında aile kurma, aile olma ve aileyi koruma bağlamında toplumun bütün katmanlarına yönelik önemli yaklaşımlar geliştirmektedir. Dinin ve din hizmetinin muhatabı olan insanın maruz kaldığı değişim süreci göz önüne alındığında bu sahada verimli ve etkili olabilmek için sunulan hizmetlerinde dönemin ve muhatabın ihtiyaçlarına göre şekillenmesi elzemdir. Özellikle modern dünya ve popüler kültürün etkisi ile tv-internet-sosyal medya kıskacında zayıflayan ailevi değerlerin korunması noktasında yürütülen din hizmetleri, aile bireylerine manevi destek sağlamaktadır. Din hizmetlerinin önemli ve kalabalık bir hedef kitlesi olan kadınlarımıza ise bu hizmeti sunarken, onların ilgi alanlarını ve sorunlarını dikkate alan, problemlerine çözüm önerileri üreten, dini hayata teşvik eden programlara öncelik verilmesi gerekmektedir. Tebliğde Tekirdağ'da kadın ve aileye yönelik yürütülen din hizmetleri; eğitim, vaaz ve irşat, aile ve dini rehberlik büroları üst başlıkları altında, Kur'an Kursu hizmetleri, Camii ve Camii dışı yürütülen vaaz ve irşat programları, sosyal hizmet kurumlarında, cezaevlerinde, hastanelerde, yurtlarda, okullarda yürütülen din hizmetlerinin yer aldığı alt başlıklar işlenecektir. Çalışmamız, kadın ve aileye yönelik yürütülen din hizmetlerinin Tekirdağ'da geliştirilebilmesi için önerilerin yer aldığı bölüm ile son bulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Tekirdağ, Diyanet, Teşkilat, Müftülük, Sosyal Hayat

Kimliğin Oluşmasında Ziyaret Fenomeninin Etkisi: Arzu Baba Türbesi Örneği

Dr. Öğr. Üyesi Ramazan AKKIR
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi

ÖZET

Anadolu topraklarında dinin insan hayatına nüfuz etmesi biçiminde anlamlandırılabilir olan dindarlık farklı şekillerde tezahür etmiştir. Bunlardan biri halk dindarlığı veya Volk İslam'ı, diğeri de kitabi dindarlık olarak adlandırabileceğimiz Resmi İslam anlayışıdır. Açıkçası, Müslüman topluluklar içerisinde seçkinlerin temsil ettiği Resmi İslam anlayışının yanında kendi anlam havzasında yabancı unsurları da barındıran ve senkretik bir karakter arz eden halk dindarlığı da bulunmaktadır. Hak dindarlığının göstergeleri arasında türbe ziyareti, türbelerde mum yakma, türbede yatan zattan yardım bekleme, türbede ibadet etme, türbenin toprağına dokunma gibi ritüeller bulunmaktadır. İnsanların kutsal veya olağanüstü varlıklarla temasını sağlayan, insanlara manevi ve dinsel hazlar yaşatan, çeşitli sorunlarına çözüm sunan ve farklı hastalıklara şifa veren mekân olma özelliğine sahip olan ziyaret mekanları, aynı zamanda toplumsal hafızanın canlı tutulduğu ve geleceğe taşındığı mekânlar olma özelliği taşır. Bu mekanlar vasıtası ile sahip olunan birikim ile tarihsel hafıza geleceğe intikal ettirilir. Dahası, türbeler etrafında oluşan ziyaret fenomeni, toplumsal kimliğin oluşmasına katkı sağlar. Ancak toplumsal olgu ve olayların, tek bir sosyal teori ile açıklanmasının pek mümkün olmadığını da belirtmeliyiz. Bu çalışmada, Fransız sosyal psikolog Serge Moscovici tarafından ortaya konan “Sosyal Temsiller Teorisi (Social Representation Theory)” ile Pierre Nora'nın “Hafıza Mekânı” kavramına müracaat edilmiştir. Sosyal Temsil Teorisi, toplumların deneyimlerine dayanarak ürettikleri ortak kuramlara, görüşlere ve bilgilere dayanmaktadır. Bireyin dünyayı anlamasını kolaylaştırmak amacıyla ortak olarak üretilen ve paylaşılan düşünce olma özelliği taşıyan sosyal temsillerin teşekkül ettiği alanlardan birisi, türbeye yüklenen anlam ve türbe etrafında şekillenen dinsel atmosferdir. Bu anlam çerçevesinde Pierre Nora'dan ilham ile söylessek “hafıza mekânı” olan türbeler, tarihin anlam deposu ve hatırlatıcısı olma özelliği taşır. Betimleyici ve kısmen yorumlayıcı metodun kullanıldığı bu çalışma, temel olarak kimliğin oluşmasında türbe fenomeninin etkisini Tekirdağ il sınırları içerisinde yer alan Arzu Baba Türbesi üzerinden analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bu çalışmanın hedefi, sosyal kimliğin oluşmasında ziyaret fenomeninin katkısını ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: Din sosyolojisi, ziyaret fenomeni, arzu baba türbesi

Öğrencilerin İlahiyat Fakültesi ve Eğitimiyle İlgili Düşünceleri (Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Örneği)

Dr. Öğr. Üyesi Muzaffer ÜZÜMCÜ
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi

ÖZET

Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Tekirdağ'daki tek üniversite olup önemli bir eğitim merkezi haline gelmiştir. 4 Ağustos 2012 tarihinde kurulan Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, iki sene sonra öğrenci alımına başlamış ve hızlı bir şekilde büyüyerek 2019 yılı itibariyle bini aşkın öğrenciye ulaşmıştır. 2018-2019 eğitim öğretim yılı sonu itibariyle yüz yirmi üç öğrenci fakültede beşinci yılını tamamlayarak mezun olma aşamasına gelmiştir. İşte bu çalışmada son sınıf öğrencilerinin almış oldukları eğitimle ilgili görüşleri, sorunları, beklentileri ve önerileriyle ilgili veriler, nitel veri analiz yöntemleri kullanılarak irdelenmiştir. Araştırmanın temel amacı, öğrenci görüşlerinden hareketle öğretim faaliyetlerinin temel unsurlarıyla ilgili sorunları ve eksiklikleri tespit etmek, bunların çözümü için öneriler ortaya koymaktır.

İlahiyat Fakültesi son sınıf öğrencilerinin ilahiyat eğitimiyle ilgili görüşlerinin irdelendiği bu çalışmada nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Nitel yöntemin çalışma grubunun duyuğu ve düşüncelerini derinlemesine analiz etmeye imkân tanınması tercih edilmesinin başlıca sebebidir. Nitel araştırmalarda derinlemesine analiz yapıldığı için çalışma grubu belli bir sayıyla sınırlı tutulur. Nitekim bu çalışmanın verileri 14'ü kız; 4'ü erkek olmak üzere on sekiz öğrencinin yarı yapılandırılmış görüşme sorularına verdikleri cevaplardan oluşmaktadır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu dokuz ana başlık altında otuz sekiz sorudan oluşmaktadır. Sorular hazırlanırken eğitim sürecinin temel bileşenleri dikkate alınmış, öğrencilerin gerçek düşüncelerini ifade edebilmeleri için yönlendirici ifadelerden uzak durulmuştur. Araştırma verileri yorumlanırken öncelikle veriler sistematik bir şekilde kodlanmıştır. Kodlar arasındaki bağların tespit edilebilmesi için incelenen veriler, betimsel analiz ve içerik analizi yöntemleri kullanılarak ana ve alt temalara ayrılmıştır.

Çalışma grubu, ilahiyat eğitiminin temel unsurlarıyla ilgili görüşlerini belli temalar çerçevesinde ifade etmiştir. Bu temalar; İlahiyat Fakültesi hakkındaki düşünceler, müfredat ve dersler hakkındaki düşünceler, öğretim elemanlarıyla ilgili düşünceler, derslerin işleniş biçimiyle ilgili düşünceler, öğrenciler hakkındaki düşünceler, mezuniyet sonrasında ilgili düşünceler ve yaşanan sıkıntı ve problemler olmak üzere yedi tanedir.

Anahtar Kelimeler: İlahiyat eğitimi, Nitel araştırma, Öğretim yöntemleri

Tekirdağ'da İmam Hatip Okullarının Kuruluşu ve Gelişimi

Arş. Gör. Nuran ÇINAR
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi

ÖZET

Türkiye'deki dini hayatı incelemeye yönelik herhangi bir çalışmanın göz önünde bulundurması gereken ana konulardan biri hiç şüphesiz dini eğitim ve bu eğitimi veren kurumlar olacaktır. İmam-hatip okulları ise din eğitimi denince başta gelen, Türkiye'nin devamlı gündeminde olmuş eğitim kurumlarıdır. Toplumsal bir ihtiyacın neticesi olan imam-hatip okulları Türkiye'de yaşanan dini hayatı değiştirip geliştirmiş, toplumun inanç yapısını, ahlaki ve manevi değerlerini, kısacası dini kimliğini koruma rolü üstlenmiş, insanların dindar yetişmesi için çocuklarını yolladıkları eğitim kurumları haline gelmişlerdir. Her ne kadar imam hatip okulların başlangıcı 1924'te Tevhid-i Tedrisat'ın kabulü olarak görülse de Selçuklular tarafından tesis edilip Osmanlı Devleti tarafından devam ettirilen medrese geleneğinin bir devamı olmaları hasebiyle hem köklü bir dini eğitim geleneğinin aktarımı işlevi görmüşler hem de kendi içlerinde günün ihtiyaçları doğrultusunda yenilikler geçirerek geleneksel ile modern arasında bir uyumun arandığı eğitim kurumları olmuşlardır. Öte yandan imam hatip okulları hem Türkiye'deki sosyal ve siyasi değişimlerden ilk etkilenen kurumlardan biri olmuş fakat aynı zamanda Türkiye'deki sosyal yaşantıyı da dini hayat başta olmak üzere çok yönlü etkilemişlerdir. İdareleri Millî Eğitim Bakanlığı'nca yürütülen, mezunları ise hem Diyanet İşleri Başkanlığı'nda hem de Millî Eğitim Bakanlığı'nda istihdam edilen imam-hatip okulları birçok kurumla ilişkili olmuş ve dini hayatı şekillendirmede başı çeken kuvvetler arasında yerlerini almışlardır. Bu çalışmada amacımız Türkiye'de imam hatip okullarının geçirdiği aşamaları Tekirdağ ölçeğinde incelemektir. İlk imam hatip okullarının kurulduğu İstanbul ve Edirne şehirleri arasında bir geçiş bölgesi olan Tekirdağ'da imam hatip okullarının kuruluşunu ve gelişimini, verdikleri dini eğitimi, topluma yönelik düzenledikleri dini faaliyetleri ve mezunlarının istihdam edildikleri alanları inceleyecek ve Tekirdağ'daki dini hayata nasıl bir katkıda bulduklarını tespit etmeye çalışacağız. İmam hatiplerle ilgili Türkiye genelinde birçok çalışma yapılmış olmasına rağmen bu konuda Tekirdağ merkezli çalışmalara pek rastlanmamaktadır. Çalışmamızın bu konuda bir boşluğu dolduracağı ümit edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tekirdağ, dini hayat, dini eğitim, imam-hatip okulları

Tekirdağ'daki Kur'an Kurslarında Din Öğretimi Faaliyetleri ve Yetişkin Eğitimi Açısından İncelenmesi

Dr. Öğr. Üyesi Adem BÖLÜKBAŞI
Sakarya Üniversitesi

ÖZET

Tekirdağ'da yaygın eğitim yoluyla ağırlıklı olarak yetişkinlere yönelik Kur'an öğretimi yapan Kur'an kurslarına dair genel durumu, rakamsal verileri, sorunları, ihtiyaçları ve çözüm önerilerini kapsayan bu çalışma başlıca iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Tekirdağ'da Kur'an öğretimine ilişkin resmî istatistik verilerden yola çıkarak son on yıllık dönemde Kur'an kurslarına dair sayısal bilgiler sunulmaktadır. Bu kapsamda son on yıllık dönemde Kur'an kursu sayıları, kursların yerleşim birimlerine göre mekânsal dağılımı, öğrenci sayıları, öğrencilerin yaş grubu, eğitim durumu ve cinsiyete göre dağılımları, öğretmen sayıları ve bu verilerin Türkiye ortalamasıyla karşılaştırılması gibi bilgilere yer verilmektedir. İkinci bölümde ise Kur'an kurslarındaki yetişkin din öğretimi süreci yetişkin eğitimi kuramları ve saha verilerine dayanarak incelenmeye çalışılmaktadır. Bu amaçla öncelikle Tekirdağ'da bulunan Kur'an kurslarındaki eğitim-öğretim faaliyetlerinin içeriği, yöntemi ve ders programlarına dair bilgiler sunulmaktadır. Bu temel bilgilerden sonra bu alanda çalışan yöneticilerle, Kur'an kursu öğreticileriyle ve kursiyerlerle yapılan görüşmelere ve ilgili literatürdeki verilere dayanarak Tekirdağ'da bulunan Kur'an kurslarındaki yetişkin din öğretimi faaliyetlerinde karşılaşılan sorunlar ihtiyaçlar, güçlü ve zayıf yönler ve çözüm önerileri tespit edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tekirdağ, Diyanet, Müftülük, Kur'an Kursu, Yetişkinler